

SJÄLVSTÄNDIGT ARBETE 30 HP, LANDSKAPSARKITEKTPROGRAMMET, ALNARP 2016

Landsbygd i översiktsplanering

En rumslig diskursanalys med exemplet Svedala

NATALIE COQUAND

Fakulteten för landskapsarkitektur,
trädgård- och växtproduktionsvetenskap

SVERIGES LANTBRUKSUNIVERSITET
Swedish University of Agricultural Sciences

Titel

Landsbygd i översiktsplanering - en rumslig diskursanalys med exemplet Svedala

Titel (eng)

The countryside in comprehensive planning - a spatial discourse analysis

Författare

Natalie Coquand

Handledare

Mattias Qviström, professor Landskapsplanering, SLU

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator

Marie Larsson, universiteslektor Landskapsarkitektur, SLU

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Biträdande examinator

Åsa Ahrlund, universitetslektor Landskapsarkitektur, SLU

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

30 hp

Avancerad nivå A2E

Master Project in Landscape Architecture, EX0775

Landskapsarkitektprogrammet

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Diskurs, landsbygd, översiktsplan, representation, makt, rumsbegrepp, dikotomi

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Alnarp, 2016

Abstract

Urbanization and urban planning have increasingly taken the fokus from the countryside to urban centers and have left rural areas in the shadows of the debate. This has ultimately led to polarizing between cities and rural areas. The goal of this thesis is to investigate how power relations between urban and rural is deeply embedded in the discourse of comprehensive planning by focusing on how rural environments are portrayed throughout this plan. Thus, the purpose of this paper is to expose the discourses that contribute to representation of the countryside in comprehensive planning and to display both the reasons for, and consequences of, this portrayal. The theoretical and methodological framework for this thesis are based on discourse analysis theories that are capable of explaining the embedded relation between power and language. This is then used in combination with a relational reading of space as something that both reconstructs and reshapes over time through language and representations based on current discourses, politics and norms. The material for this research is a case study based on a comprehensive plan from the municipality of Svedala. A qualitative analysis has been chosen for the methodology which fits suitably with the discourse analysis perspective by allowing for a deeper analysis of the material, which is examined with an open approach. The material is then deconstructed and applied in a new context based on that which is most vital for the countrysides portrayal. The results confirm that representation of the countryside is based on a romantic ideal of rural environments rather than that of the actual lived landscape. Furthermore, the analysis reveals that comprehensive planning is heavily focused on increasing the branding of urban areas rather than focusing on the rural areas and those who live there. Public health and living conditions are two specific examples of where the requirements are based strictly upon the perspectives of those living in urban environments. Politically speaking, decisions are generally based on guidelines that favor large populations, thus making demands from the countryside is nearly invisible from the political process. These setbacks from a rural perspective show a lack of commitment to ecological and social stability. Moreover, it displays that comprehensive planning deserves more community discourse than it currently receives so that all voices are heard more equally. As a result of the analysis, this paper suggests alternative methods in portraying the country side in comprehensive planning, based on ambitions of portraying urban and rural environments in a more uniform matter. An argument is then made that comprehensive plans should be expanded so that they contain a wider range of development issues so that rural areas can share a larger role. Public health issues are also examined from a rural perspective and suggestions are made for how they can achieve a more central focus in planning. Finally, this paper explores the complexity of comprehensive plans and suggests a more all-encompassing view on them, as something that not only reflects current politics and norms, but also has potential to alter the actual, lived landscape.

Sammanfattning

Mot bakgrund i den ökade urbaniseringen har stadsplaneringsdebatten kommit att präglas av ett fokus på staden. Detta har lett till en ökad polarisering mellan stad och land. I politiken och planeringen idag existerar ett urbant tolkningföreträde. Målet med uppsatsen är att undersöka hur maktrelationen mellan stad och land befästs i översiktsplanering genom att fokusera på hur landsbygden framställs. Syftet är att avtäckta de diskurser som omgärdar representation av landsbygden i översiktsplanering och att belysa både anledningen till, och möjliga konsekvenser denna framställning får. Uppsatsens teoretiska och metodologiska ramverk utgår från ett diskursteoretiskt förhållningssätt för att förklara maktens relation till språket. Detta kombineras med en relationell förståelse för rummet som något som ständigt rekonstrueras och omformas över tid genom språk, representation och utifrån rådande diskurser, politik och normer. Uppsatsen baseras på en studie av en Svedalas översiktsplan. Metoden har inneburit en kvalitativ innehållsanalys med ett diskursteoretiskt perspektiv där materialet läses utifrån ett antal analysfrågor och med ett öppet förhållningssätt. Materialet bryts sedan upp och sätts in i nya sammanhang utifrån de teman som framstått som mest centrala för landsbygdens framställning. Uppsatsens analys visar att det urbana tolkningsföreträdet reproduceras i översiktsplanen. Resultatet visar att landsbygdens framställning bygger på en idé om landsbygden som idyll, snarare än utifrån det levda landskapet. Analysen visar vidare att översiktsplanen är starkt inriktad på varumärkesbyggande och att den vänder sig till tilltänkta och befintliga invånare i tätorterna, snarare än till de som lever på landsbygden. Detta får konsekvensen att frågor som rör levnadsvillkor och folkhälsa framför allt diskuteras ur ett tätortsperspektiv. En annan slutsats är att politiska val neutraliseras i översiktsplanen och framstår som en objektiv sanning snarare än aktiva val, samt att konsekvenserna av detta tystas. Analysen visar att översiktsplanen framställning av landsbygden får negativ inverkan på arbetet mot en social och ekologisk hållbarhet, samt att översiktsplanen brister i att redogöra för konsekvenser av den planering som föreslås. Med bas i resultatet lyfter uppsatsen fram alternativa tillvägagångssätt för hur landsbygden kan hanteras i översiktsplanen utifrån en strävan att representera stad och land på lika villkor. Uppsatsen argumenterar för att översiktsplanens roll bör vidgas till att innefatta utvecklingsfrågor i vidare bemärkelse, där även områden som inte refereras till som utbyggnadsområden inkluderas. Uppsatsen föreslår även ett tydligare fokus på folkhälsoaspekter för områden utanför tätorter. Uppsatsen lyfter slutligen fram en förståelse av översiktsplanen som ett dokument som inte bara återspeglar rådande politik och normer, utan också spelar en viktig roll i formandet av det fysiska rummet.

Innehållsförteckning

Tack

1. Inledning

1.1 Bakgrund.....	8
1.2 Syfte, mål och frågeställning.....	9
1.3 Avgränsning	11
1.4 Disposition	12

2. Teoretiska utgångspunkter

2.1 Diskursteoretiskt perspektiv.....	13
2.2 Diskursivt och rumsligt meningsskapande i representation.....	14
2.3 Att applicera ett diskursteoretiskt perspektiv på ett rumsligt tänkande.....	15
2.4 Produktionen av det rurala rummet.....	22
2.5 Reflektion kring teorin.....	24

3. Landsbygdskurser i litteraturen

3.1 Landsbygden som idyll - från historien till idag.....	26
3.2 Landsbygden, nationalism och bevarande	27
3.3 Den rurala blicken.....	28
3.4 Den idylliska landsbygden = den exkluderande landsbygden?.....	29
3.5 Stad och land - en dikotomi med olika villkor	31

4. Metodologi, material och tillvägagångssätt

4.1 Metod.....	33
4.2 Forskarroll.....	35
4.3 Material och fall	36

5. Analys av översiktsplanen

5.1 Bevarande kontra utveckling	40
5.2 Marknadsföring, tillväxt och entreprenörsstrategi	48
5.3 Levnadsvillkor	53
5.4 Sammanfattning och slutsats	62

6. Reflektion och diskussion

6.1 Översiktsplanen som dokument.....	65
6.2 Benämningens politik.....	67
6.3 Stad och land - en dikotomi i upplösning?.....	68
6.4 Framställning och representation.....	70

7. Avslutning

7.1 Avslutande slutsats.....	75
7.2 Kritisk reflektion	76
7.3 Förslag till vidare forskning.....	77

8. Referenser	78
---------------------	----

Tack

Halvvägs genom detta arbetet mottog jag ett stipendium ur Maria Collins fond, via Hushållningssällskapet i Skåne, som jag vill rikta ett stort tack till. Maria Collin föddes 1864 och var en mycket hemkär, företagsam kvinna som dokumenterade sin samtid. Hon byggde upp en förmögenhet på att bland annat ge ut "Tidtabell för Skåne" 1897-1906 och som kontorschef för tidskrift för "Landtmän i Lund" 1899-1915. Utöver detta arbetade hon aktivt med fattigvård och hade ett brinnande intresse för hantverk. Maria Collin låg i framkant när det gällde att se potential och driva landsbygden framåt. Min förhoppning är att hon hade uppskattat detta arbete. Vidare vill jag tacka min handledare Mattias Qviström som alltid varit behjälplig och uppmuntrande. Jag vill även rikta ett stort tack till min vän Patricia Rodi som stöttat mig och gett synpunkter på arbetet. Sist men inte minst vill jag rikta ett stort tack till min man och min dotter som haft överseende med mina sena kvällar framför datorn och som gett mig tid och kraft att slutföra uppsatsen.

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Uppdelningen mellan stad och land är en av de äldsta geografiska idéerna och är djupt rotat i vår kultur. Genom historien har det rurala haft olika innebörd och format hur vi ser på landsbygden idag: som en källa för mat och energi, vildmark, idyll, en plats att fly vardagen, något som behöver bevaras och skyddas och något som behöver moderniseras. (Woods, 2010). Vad har det rurala för innebörd i Sverige idag?

I takt med en ökad urbanisering i kombination med bostadsbrist har stadsbyggnadsdebatten varit präglad av ett fokus på staden. Malin Rönnblom (2014) beskriver i en rapport utförd i samarbete med Jordbruksverket ett urbant tolkningsföretade - en slags urban norm.

Detta urbana tolkningsföretade, menar Rönnblom, har lett till att boende i städer får mer av samhällets gemensamma resurser än boende på landsbygden. Landsbygden betraktas även som mer problematisk än staden: landsbygden förkroppsligar problem medan staden per automatik är platsen för framtida utveckling. Rönnbloms slutsats är att landsbygd aktivt skapas - ”görs” - i policydokument genom att man befäster idéer om vad landsbygd måste vara. Rönnbloms analyser visar exempelvis att man i dokumenten förväntar sig att ett ideellt engagemang på landsbygden är en förutsättning för ”allt från utvecklingskraft till flexibilitet”. Inga liknande krav ställs dock på staden och dess medborgare. Problem uppstår när de utmaningar som landsbygden ställs inför delvis handlar om att staden tillskrivs potential. Detta, menar Rönnblom, förstärker underliggande maktrelationer mellan stad och land. Med andra ord: begreppen land och stad är laddade med rumsliga maktaspekter.

Maktrelationen mellan stad och land tar sig olika uttryck i olika sammanhang. Genom att studera Region Skånes dokument om strategier för det flerkärniga Skåne kunde Mattias Qviström (2015) konstatera att strategierna är inriktade på ett urbant perspektiv som i sin tur leder till att större delar av Skåne som är mindre tätbefolkat, vanligtvis landsbygden, hamnar i skymundan. Malin Rönnblom (2014) hänvisar till Aline Kärrbäck som presenterat en liknande slutsats: Skånes regionala utvecklingsplan reproducerar en diskursivt obalanserad maktordning mellan stad och land där den förra överordnas.

Alister Scott (2007) har i en studie av policydokument i Storbritannien kommit fram till att man genom att generalisera kring begreppen stad och land undanskymmer landsbygdens verkliga problem snarare än att belysa dem: *”stereotypes rarely illuminate but obfuscate issues”* (Scott 2007:24). Scott menar även att generaliseringar leder till att landsbygden ses som en homogen

enhet snarare än något multifunktionellt, komplext och olikartat. Marie Stenseke menar i en presentation från 2014 att det finns en bristande förståelse för landskapets logik. Hon efterfrågar därför nya perspektiv på stad och land som accepterar komplexitet och dynamik (Stenseke, 2014).

Ovan visas ett flertal exempel på hur landsbygd som idé reproduceras som motpol till stad enligt förlegade idéer om vad landsbygd ”måste” vara. Dessa exempel visar att man genom att tillskriva stad och land olika förutbestämda attribut bidrar till en ökad polarisering som i sin tur leder till en maktobalans. Attribut som tillskrivs kan vara landsbygden som något att bevara, något i behov av modernisering, som något visuellt snarare än levtt, medan staden å andra ses som en motor för landets utveckling, innovation och kreativitet. Denna maktobalans får konsekvenser för prioriteringar i den fysiska planeringen.

Översiktsplanen är ett strategiskt och målinriktat dokument som används som underlag för allt som planeras i kommunen. Översiktsplanen som dokument har därför stor betydelse inom fysisk planering. Detta arbete har därför som mål att undersöka hur maktobalansen mellan stad och land manifesteras i text och bild i översiktsplanering. Uppsatsens analys undersöker hur landsbygd framställs som motpol till stad i dikotomin stad/land och därmed bidrar till reproducera idén om vad landsbygd förutsätts vara.

Genom en fallstudie av en kommuns översiktsplan ämnar uppsatsen avtäckta hur dikotoma tankegångar om landsbygd manifesteras dels i text men även i bild (i form av kartor och fotografier). Att studera representation blir intressant i och med insikten om att språk, såväl i bild som text, producerar mening (Hall, 1997). Text såväl som bilder i form av kartor, fotografi, skisser, diagram m.m. i översiktsplaner kan alltså bidra till att reproducera och vidmakthålla idéer om landsbygd på ett sätt som jag ovan problematiserat kring. För att förklara maktens relation till språket använder uppsatsen sig av ett diskursteoretiskt förhållningssätt. Detta kombineras med en relationell förståelse för rum som något som ständigt konstrueras och rekonstrueras genom språk och representation.

Genom ett diskursteoretiskt förhållningssätt och en relationell förståelse för rummet diskuterar uppsatsen både anledningen till, och möjliga rumsliga konsekvenser av de rådande diskurserna i översiktsplanen. Efterfrågan på nya perspektiv av landsbygd som går bortom dikotomin stad/land och som istället accepterar landsbygdens komplexitet och dynamik är stor (Stenseke, 2014). Förhoppningen är att uppsatsen kan inspirera till nya, praktiska kunskaper och ett nytt synsätt när det gäller representation av landsbygden i översiktsplanering.

1.2 Syfte, mål och frågeställning

Det övergripande syftet med uppsatsen är att avtäckas de diskurser som omgärdar representationen av landsbygd i översiktsplanering med särskilt fokus på dikotomin stad/land. Uppsatsen ämnar att, genom en kvalitativ fallstudie av en kommuns översiktsplan och utifrån ett diskursteoretiskt perspektiv, peka på om och hur dikotomin stad/land manifesteras i text, fotografier och kartor.

Målet i uppsatsen är att undersöka vilka konsekvenser dikotomin stad/land får för hur landsbygd representeras i översiktsplanering i både text och bild. Slutsatserna av analysen, i kombination med relevant forskning, ligger till grund för en reflektion. Målet med denna är i sin tur att diskutera hur landsbygden istället kan framställas utifrån ett perspektiv som går bortom dikotomin stad/land, samt att peka på de rumsliga konsekvenser representation av landsbygden kan få. Uppsatsen ämnar inte på något sätt presentera en ”sann” eller ”komplett” idé av hur landsbygden bör framställas. Målet är snarare att, genom att belysa diskurser och reflektera kring dessa, komplettera perspektivet av landsbygden. Syftet med min uppsats är delvis utformad som ett mål snarare än en fråga som kräver svar - att utmana, och bredda, perspektivet på landsbygd. För att citera David Harvey:

”The task of critical analysis is not to prove the impossibility of foundational beliefs (or truths), but to find a more plausible and adequate basis for the foundational beliefs that make interpretation and political action meaningful, creative and possible” (1996:2)

De övergripande frågorna som studien ämnar att svara på är:

Vilka attribut tillskrivs landsbygden?

Hur representeras landsbygden diskursivt i form av text, fotografi och kartor i kommunal översiktsplanering?

På vilket sätt reproduceras idén om landsbygd som motpol till stad i dikotomin stad/land?

Därefter följer en reflektion med syfte att lyfta följande frågor:

Vad beror denna framställning på och vilka konsekvenser kan den få?

Hur kan stad/land framställas på lika villkor?

1.3 Avgränsning

Detta arbete visar att text såväl som bilder i form av kartor, fotografi, skisser, diagram m.m. bidrar till att reproducera och vidmakthålla idéer av landsbygden som i sin tur får rumsliga konsekvenser. Eftersom översiktsplanen är ett viktigt dokument för hur kommuner skall utvecklas är det relevant att avtäckta diskurserna som omgärdar denna framställning och peka på orsaker och konsekvenser. Avgränsningen i detta arbete är därför att studera översiktsplanering.

Uppsatsen intresserar sig framför allt för hur landsbygden framställs och representeras och att förklara och diskutera detta utifrån rådande diskurser. Det fall som studien utgår från är Svedala kommuns översiktsplan från 2010. Detta beror dels på att uppsatsens handledare, Mattias Qviström, bedriver forskningsprojekt i Svedala och därmed kan bistå med värdefull input till arbetet. Qviström har i tidigare studier av Svedalas plandokument kommit fram till att landsbygden tenderar att framställas utifrån en romantisk idé av landsbygden som en visuell idyll snarare än utifrån det levda landskapet (Qviström 2013). Denna uppsats fördjupar och utvecklar dessa observationer.

Beslutet att analysera Svedala beror med andra ord inte på fallets representativitet och uppsatsen har därmed inte som mål att kunna dra generaliserbara slutsatser utifrån ett enskilt fall. Trots att det är ett enskilt fall kan resultatet av analysen dock ses som ett uttryck för ett samhällsfenomen, då analysen knyts till tidigare policyanalyser, rådande diskurser och relevant forskning. Det är därmed viktigt att poängtera att Svedala inte är valt utifrån att vara ett ”dåligt” exempel på hur landsbygden framställs. Utgångspunkten är istället en idé om att studera ett samhällsfenomen och att Svedala kommun inte är unikt för de slutsatser som presenteras av analysen.

Förhoppningen är att uppsatsen kan inspirera till nya, praktiska kunskaper och ett nytt synsätt när det gäller framställning av landsbygden i översiktsplaneringen.

1.4 Disposition

Uppsatsen börjar med en genomgång av de teoretiska utgångspunkter som uppsatsen tar avstamp i. Därefter presenteras en överblick av diskurser av landsbygd som är vanligt förekommande i litteraturen. Efter det följer analysen. Analysen inleds av en presentation av metod och material, samt en kort introduktion till fallet som studeras (Svedala kommun och dess översiktsplan). Därefter presenteras resultatet. Arbetet avslutas med en reflektion och därefter en slutsats samt förslag till vidare studier.

2. Teoretiska utgångspunkter

Uppsatsens analys utgår från ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. Detta innebär ett antagande om kunskap som något socialt konstruerat av människor i samspel med varandra. Vidare utgår uppsatsen från ett diskursteoretiskt förhållningssätt, som i uppsatsen används för att förstå relationen mellan språk och makt. Det diskursteoretiska förhållningssättet appliceras i sin tur på teorier om en relationell förståelse av rummet¹. Det relationella perspektivet möjliggör en förståelse för produktionen av rum som en process där rummets betydelse ändras över tid och beroende på kontext. I denna process konstrueras och rekonstrueras rummet ständigt genom språk och representation, vilket tyngdpunkten ligger på i detta arbete.

Uppsatsen utgår med andra ord inte från landsbygden som något som ”finns”, utan något som ”görs” i relation till tidigare föreställningar av vad landsbygd är. Denna relation bygger även på tidigare föreställningar om vad landsbygden skall vara i förhållande till staden, vilket skapar ett dikotomitänkande där stad och land polariseras och där staden tenderar att överordnas landsbygden. För att koppla produktionen av rum till representation av landsbygden används Keith Halfacree som presenterar en trefaldig modell för att förstå konstruktionen av det rurala rummet. Eftersom uppsatsens frågeställning bygger på en förståelse av konstruktion av rum genom representation i språk och bild presenteras detta närmare med hjälp av Stuart Hall och Kenneth Olwig. Avsnittet börjar med en ingående presentation av det diskursteoretiska perspektivet.

2.1 Diskursteoretiskt perspektiv

Studien i denna uppsats grundas på tidigare nämnda diskursteoretiska förhållningssätt för att förstå makt. För att förklara diskursteori utgår avsnittet till stor del från boken ”Diskursanalys som teori och metod” från 2000 av Jorgensen och Phillips som presenterar en tvärvetenskaplig översikt av det diskursteoretiska forskningsfältet, samt från Julia Fredrikssons avhandling från 2014.

Diskursteorin menar att makten inte är något som tillhör bestämda agenter - till exempel staten eller aktörer med speciella intressen (Fredriksson, 2014). Istället ser man, inom diskursteori, makten som spridd över alla sociala praktiker. Makt skall vidare inte förstås som något endast förtryckande utan även som något produktivt: makten konstituerar diskurser och subjektiviteter.

---

¹ Ett liknande förhållningssätt har bland annat används av Julia Fredriksson (2014), som i sin avhandling analyserat hur stadskärnan konstrueras diskursivt. Genom att hämta inspiration från Fredrikssons avhandling kan uppsatsen, på samma sätt som Fredriksson gör, koppla relationen mellan rum och makt.

Makt skapar vår sociala omvärld och det som gör att omvärlden ser ut och kan bestämmas på vissa sätt medan andra möjligheter utesluts. Diskurser utövar makt genom att etablera en viss kunskap som allmängiltig. Vi bygger upp världen kring diskurser för att övertyga oss själv och andra om att ett visst sätt att förstå världen är det rätta sättet. Att kunna reflektera både över diskurser som hur vi tänker och handlar, och samtidigt diskursivt fundera över naturen av de diskurser vi konstruerar är ett sätt att möjliggöra kritisk reflektion över hur världen är uppbyggd. (Jorgensen och Phillips, 2000).

Det finns flera olika diskursteoretiska angreppssätt. Studien i denna uppsats baseras på Jorgensen och Phillips presentation av Laclau & Mouffes diskursteori. Laclau & Mouffes teori tillhör de mest utpräglade socialkonstruktivistiska perspektiven och utgår från att i princip allt är uppbyggt av diskurser. I sin teori för de samman marxismen och (post)strukturalismen där marxismen tar avstamp för tankandet och strukturalismen erbjuder en teori om betydelse. Laclau & Mouffe tar dock avstånd från den marxistiska traditionen på flera områden. De avskaffar bland annat åtskillnaden mellan bas och överbyggnad och ser istället samhällighet som ett resultat av diskursiva processer. De avfärdar också marxismens samhällsbegrepp. Samhället är, enligt Laclau & Mouffe, mer komplext än vad marxismen menar. Enligt Laclau & Mouffe är samhället inte en objektivt existerande storhet utan snarare ett försök att skapa entydighet och ”sanningar” i det sociala. (Jorgensen och Phillips, 2000).

Likheten med marxismen ligger istället i ett accepterande av att samhället är indelat i klasser och andra grupper. De delar dock inte uppfattningen om kollektiva identiteter som förutbestämda utifrån ekonomiska eller materiella faktorer. Laclau & Mouffe menar istället att samhällets grupper alltid skapas genom diskurser. De poststrukturalistiska idéerna innebär en uppfattning av att betydelser inte kan fixeras entydigt utan att språkbruket är ett socialt fenomen i ständig process av fixering och ifrågasättande. (Jorgensen och Phillips, 2000).

Diskursteori står i kontrast till den forskning som syftar att förklara den sociala verkligheten med objektiva och neutrala verktyg. Den tar avstånd från idén om att det finns generella orsaker till sociala fenomen. Diskursteorin intresserar sig för hur och varför historiskt och kontextuellt specifika företeelser konstrueras, ifrågasätts och förändras. Diskursteorin vill inte klarlägga en objektiv verklighet utan istället undersöka hur vi skapar verkligheten (genom att fixera betydelser så att diskurser uppstår) så att den framstår som objektiv och självklar. Man kan säga att en diskurs är ett bestämt sätt att tala om och förstå världen och att vårt tillträde till världen går via språket. Diskurser försöker strukturera tecknen som om alla tecken hade en fast och entydig betydelse i en struktur, som om våra identiteter var objektivt givna. Den överordnade tankegången i diskursteorin är istället att sociala fenomen aldrig är färdiga eller totala. Detta innebär dock inte att allting går att förändra. Fixering av betydelse är nödvändig eftersom vi behöver någon form av strukturering för att världen skall bli meningsfull. (Fredriksson, 2014).

Ordet landsbygd måste med andra ord delvis fixeras för att betyda någonting.

Harvey (1996) ser människor som bärare av diskurser, både kollektivt och på en individnivå. Diskurser kan inte separeras från de som producerar dem. Däremot har diskurser, trots att de är producerade av människor, en förmåga att styra människors sätt att tänka och agera. Harvey menar att människor kan fastna i sina egna system och konstruktioner. Det här innebär att det blir viktigt att belysa relationen mellan språk och diskurs och den avgörande effekt som de får i relation till varandra.

2.2 Diskursivt och rumsligt meningsskapande i representation

Kommande avsnitt fördjupar idén om att det är viktigt att belysa relationen mellan språk och diskurs och den effekt som de får i relation till varandra. Därför går detta avsnitt djupare in på representation som del av rumsligt och diskursivt meningsskapande.

Fixering av betydelser är nödvändigt för att vi skall förstå en annars alldeles för komplex värld. Laclau & Mouffes förklaring till hur detta går till är att betydelsebildning som social process går ut på att fixera betydelser som om det fanns en förutbestämd struktur. Vi försöker hela tiden låsa fast teckens betydelse genom att placera dem i bestämda förhållanden till andra tecken. Genom att analysera diskurser kan man kartlägga de processer där vi kämpar om hur tecknens betydelse ska fastställas och där vissa betydelsefixeringar blir så konventionaliserade att vi uppfattar dem som naturliga. (Jorgensen, Phillips 2000).

Diskursiva praktiker ses inom diskursteorin som en viktig form av social praktik som bidrar till att konstituera den sociala världen, inklusive sociala identiteter och sociala relationer. Det är delvis genom diskursiva praktiker i vardagen som social och kulturell reproduktion och förändring äger rum. Diskurs omfattar inte bara tal- och skriftspråk utan även bild.

Representation i bild och kartor såväl som text kan alltså alla ses som diskursiva praktiker. En utgångspunkt är, i linje med det som skrivits ovan, att diskursiva praktikerna bidrar till att forma och omforma sociala strukturer så väl som att spegla dem. (Jorgensen, Phillips 2000).

Olwig (2004) menar att vår strävan efter att fixera betydelser beror på att världen är så komplex att den måste förenklas för att vi skall kunna förstå den. Fixering och representationer gör att människan kan tilldela världen den ordning, struktur och mening som behövs för att göra den överkomlig. När representationer av verkligheten fungerar och hjälper oss skapa ordning i en kaotisk värld, blir representationerna till slut "sanning". De blir för oss lika sanna som världen utanför. Enligt Olwig glömmar vi till slut bort att det är representationer och börjar se dem som direkta och sanna avspeglingar av verkligheten.

Harvey (2006) menar att representationernas tid och rum som innesluter och omger oss i våra

vardagsliv dessutom påverkar våra direkta upplevelser och vårt sätt att tolka och förstå representationer. Vi kanske inte märker av de materiella aspekterna av den rumsliga ordningen i vår vardag eftersom de följer rutiner som vi inte funderat över. Ändå är det just i de dagliga materiella rutinerna, menar Harvey, som vi får vår känsla för rumsliga sensationer (t.ex. känslan av att vara hemma). Vi märker bara när något förefaller vara totalt malplacerat. (Harvey, 2006) Vi tenderar med andra ord inte att märka eller reflektera över det i vår vardag som fungerar och är ”som vanligt”. Det blir, som Olwig säger, en ”sanning”.

Olwig hänvisar vidare till konstnären René Magritte och ser hans konst som ett sätt att förstå hur representationer konstruerar och rekonstruerar verkligheten.

Bild borttagen av upphovsrättsliga skäl (se länk nedan).

Fig 1. René Magritte - *Ceci n'est pas une pipe*.

Bild: http://enculturation.net/3_2/images/magritte1.jpg

Målningen ”ceci n'est pas une pipe” föreställer en pipa med texten ”ceci n'est pas une pipe” (det här är ingen pipa). Magritte, menar Olwig, har rätt: det är ingen pipa. Det är en representation av en pipa, eller till och med representationen av en idé av en pipa. Olwig menar att lärdomen är att vi måste vara försiktiga med att blanda ihop representationer med idéer och objekt de representerar.

Olwig presenterar även ett annat verk av Magritte: en tavla som föreställer ett staffli i ett fönster. Det landskap som är representerat på duken ligger i linje med det utanför vilket gör att de smälter in i varandra. Enligt Olwig är Magrittes poäng här att vi tenderar att luras att tro att det vi ser på tavlan i själva verket är synonymt med ”verkligheten”.

Bild borttagen av upphovsrättsliga skäl (se länk nedan).

Fig 2. *René Magritte - Euclidean walks*

Bild: https://img0.etsystatic.com/000/0/6139677/il_fullxfull.329856616.jpg

Sanningseffekter skapas inom diskurser på samma sätt som Olwig menar att representationer blir till sanning när de fixeras, eller som Harvey menar uppstår när de följer rutiner vi inte reflekterar över. Enligt diskursteorin bör man upphöra att fråga om något är sant eller falskt och istället fokusera på hur sanningseffekter skapas inom diskurser som *varken* är sanna eller falska. (Jorgensen, Phillips 2000).

När man söker förståelse om hur representation konstruerar verkligheten är det (åter igen) viktigt att belysa tidsaspekten. Diskurser byts inte ut och ersätts av nya utan reproduceras och omarbetas ständigt. Representationer av exempelvis landsbygden måste alltså ses som ett resultat av processer (politiska, historiska, ekonomiska, sociala) över tid som alla är del av att konstruera och rekonstruera rummet (Massey, 2005). Det här kan också härledas till Harveys konstaterande om att idén om rum bör kombineras med tid för att bli så relevant som möjligt (Harvey, 2006).

Hall (1997) utgår från den så kallade "Circuit of Culture" (den kulturella omloppsbanan). I artikeln "Cultural representations and signifying practices" utforskar han vad representation har med kultur att göra och hur relationen ser ut mellan dem. Kultur definieras, enligt Hall, förenklat som "*shared meanings*" (delad förståelse av mening²). Mening kan bara delas genom vår tillgång till språk. Enligt Hall är språk centralt för att förstå mening och kultur och har alltid varit nyckeln till att förstå kulturella värderingar. Begreppet "mening" kopplat till diskursteorin kan jämföras med begreppet "fixering" av betydelser. När en betydelse fixeras uppstår mening, en "sanningseffekt". Hall frågar sig hur språk konstruerar mening och hur det lyckas "hålla kvar" en dialog mellan deltagare som möjliggör uppbyggnaden av en kultur av gemensam förståelse som gör att man tolkar världen på samma sätt. Halls svar på detta är att språk fungerar som ett "representationssystem". I språket använder vi symboler för att kommunicera och representation genom språk är centralt för hur mening produceras. (Hall, 1997).

Hall pratar om kulturella praktiker på ett sätt som har stora likheter med diskursteorins diskursvia praktiker: saker i sig själv har inte en oruckbar, bestämd mening. Kultur producerar och utbyter mening i samhället. Människor ses, enligt Hall, som "deltagare i en kultur" och det är dessa människor som ger mening till saker och ting. Att säga att två personer tillhör samma kultur innebär att de tolkar världen på ungefär samma sätt och därmed kan kommunicera sin världssyn så att någon inom samma kultur förstår. Ens kultur går även igen i hur man agerar som individ och hur man på ett kollektivt plan organiserar social praktik. Detta får därefter i sin tur, som vi sett i avsnittet ovan, rumsliga konsekvenser. Precis som Olwig skriver Hall att det är när vi ger något mening som det existerar. Med andra ord är det hur vi använder saker, hur vi talar och tänker om dem och känner för dem samt hur vi representerar dem som skapar mening. Vilken mening vi ger objekt, människor och händelser beror på vilket ramverk vi har tillgängligt för tolkning. Enligt Hall är kulturen central för att den är involverad i allt detta meningsskapande. Kultur är dessutom, enligt Hall, det som separerar den mänskliga aspekten i det sociala livet jämfört med den rent biologiska drivkraften. (Hall, 1997).

---

² Författarens översättning.

Bild borttagen av upphovsrättsliga skäl (se länk nedan).

Fig 3. Halls kulturella omloppsbana

Bild: <https://andam1975.files.wordpress.com/2013/02/2013-02-17-01-06-35.gif>

Hall menar att det inte finns något enkelt svar på var och hur mening produceras. Enligt Halls ”circuit of culture” uppstår mening i en slags cirkularitet där representation, identitet, konsumtion, produktion och regleringar spelar in. Mening ger oss identitet genom att det ger oss en känsla av vilka vi är och vad vi hör till. Mening och betydelser konstrueras och omkonstrueras ständigt i varje social interaktion. Det produceras även i olika former av media. Massmedia och global kommunikation har inneburit att meningar delas genom olika kulturer på ett sätt som inte skett tidigare i historien (artikeln skrevs dessutom 1997 och det bör tilläggas att det skett enorma förändringar sedan dess genom bland annat internets utbredning). (Hall, 1997).

Mening produceras även när vi uttrycker oss själva och när vi använder eller tar olika kulturella saker i anspråk. Med andra ord genom hur vi inkorporerar saker på olika sätt i vårt vardagsliv och därmed ger dem ett visst värde eller en betydelse. Mening kan också produceras genom

skapande av historier och fantasier. Mening är också det som ligger till grund för hur vi bestämmer lagar, normer och konventioner som styr hur det sociala livet är organiserat. Enligt Hall cirkulerar alla aspekter i den kulturella omloppsbanan som skapar mening kring språket. (Hall, 1997).

Harvey menar att språk kan ses som ett ”råmaterial” utav vilket diskurser kan skapas genom representation. Det finns flera olika idéer om vad språk är. Den konstruktivistiska traditionen, som denna uppsats utgår ifrån, ser språk som idén av att det vi uppfattar som verklighet bara är konstruerat genom ord. Att se språk som en konstruktion innebär dock inte tror att hela världen kan förstås som en text som kan bli läst och dekonstruerad. Istället ses språket som något som kan internalisera allting som finns och att man, genom att använda dekonstruerande metoder, kan tolka text och andra representationer. (Harvey, 1996)

Hall (1997) menar, likt Harvey, att språk framför allt är ett representationssystem. Representationer ”fungerar som språk” men inte för att de är skrivna eller talade utan för att dom använder något element för att stå för vad vi vill kommunicera oavsett om det är en tanke, ett koncept, en idé eller en känsla. Det talade språket använder ljud, det skrivna använder ord, musik använder noter, kroppsspråket använder fysiska gester, modevärlden använder kläder, trafikljus använder grönt, gult och rött, landskapsarkitekter använder kartor och perspektiv osv. Elementen man använder sig av är i grunden del av naturen men deras betydelse för språk är inte vad de *är* utan vad de *gör*, deras funktion. De konstruerar mening men har ingen mening i sig själv. Språk och kultur är alltså det som möjliggör diskursers skapande och återskapande. Representation är alltså tätt knutet till språk men kan ta olika former. En översiktsplan, som studeras i uppsatsens analys, består ofta av skriven text tillsammans med fotografier och kartor.

2.3 Att applicera diskursteoretiskt perspektiv på ett rumsligt tänkande

Att applicera ett diskursteoretiskt perspektiv på ett rumsligt tänkande innebär ett antal grundläggande antaganden om rummet. Det är därför relevant att definiera uppsatsens förhållningssätt till rumsbegreppet. Avsnittet utgår från teorier av Harvey och Lefebvre som menar att rummet är något dynamiskt och skiftande under ständig tillblivelse vilket stämmer överens med diskursteorin. Även Fredrikssons avhandling från 2014 används som referens i avsnittet.

I Lefebvres verk ”The production of space” från 1991 (utgiven på franska 1974) ställer författaren sig kritisk mot att se rummet som en geometrisk storhet som kan reduceras till koordinater och linjer. Istället föreslår han ett synsätt där den sociala produktionen av rummet står i fokus. Lefebvre presenterar detta i en modell med tre aspekter: det materiella rummet (rummet för upplevelser och perception), rummets representationer (rummet som vi föreställer oss det och representerar det) och representationernas rum (det levda med förnimmelser,

fantasier, känslor i vårt dagliga liv) (Lefebvre, 1991, Harvey, 2009 (för översättning)).

Lefebvres idéer stämmer överens med diskursteorins socialkonstruktivistiska angreppssätt. Precis som inom diskursteorin menar Lefebvre att rum är sociala och relationella produkter. Med handlingar skapar och omskapar vi rummet och genom materiella avtryck får rummet olika betydelser och mening. (Lefebvre, 1991, Fredriksson, 2014).

I linje med diskursteorin befinner Harvey och Lefebvre sig dessutom inom den marxistiska tanketraditionen samtidigt som de förhåller sig kritiska till dess betoning på de materiella och ekonomiska villkoren som ett fullkomligt determinerande system. De utgår istället från att rummet inte har en bestämd funktion och mening. Stad och land är inte åtskilda, periferi är inte periferi och centrum är inte centrum, på grund av en yttre existerande verklighet eller en ”naturlig stadsutveckling”. Detta upprätthålls och omformuleras istället genom konkreta handlingar som *gör* rummet. (Fredriksson, 2014).

Rummet konstrueras enligt diskursteorin diskursivt, men samtidigt är det byggda diskursiva artikulationer som i sin tur skapar kultur, mening och identitet (Fredriksson, 2014). Don Mitchell förklarar detta som att utformningen av den byggda miljön i sin tur utformar det sociala livet. En motorväg är inte bara en produkt av en ”motorvägskultur” - den förstärker och producerar den kulturen genom att öppna upp för vissa möjligheter för resande, socialt liv, handel och samtidigt begränsa andra möjligheter. Mitchell menar att den byggda miljön kan ses som ett konstruerat rum som inte bara är representation utan också begränsar och bestämmer funktioner. (Mitchell, 2008). Fredriksson (2014) beskriver detta som att rummet sätter villkoren för mänskligt liv och att rummet har en aktiv och sammanflätad roll i formandet av samhället, snarare än att vara en tom och fast behållare som endast är en passiv produkt av andra krafter. Rummet är alltså inte en neutral bakgrund till mänskligt liv utan en komponent som är med och formar villkoren.

Fredriksson menar vidare att rummet kan förstås som ett resultat av ständigt skiftande, dynamiska relationer: rummet är relationellt. Dess identitet, menar Fredriksson, konstrueras och rekonstrueras och i denna process sätts olika rum i specifika relationer av dominans och beroende till varandra. Om detta synsätt appliceras på landsbygden innebär det att dess rumsliga identitet, dess ”vi” måste förstås i relation till de rum som identiteten konstrueras emot, rummets ”de”. Fredriksson hänvisar till Doreen Massey som argumenterar för att rummet konstitueras lika mycket av sin utsida som sin insida. (Fredriksson, 2014)

Harvey (1996) beskriver det relationella rummet som ett rum som endast kan sägas existera genom att det i sig själv innehåller och representerar relationer till andra föremål. Rummet existerar inte utanför de processer som definierar det. Detta gör också att rummet är omöjligt att särskilja från tiden. Fokus måste därmed ligga på relationen mellan tid och rum istället för på rummet som en isolerad enhet. En händelse vid en punkt i rummet kan inte förstås som något som enbart existerar vid just den punkten. Istället kan det förstås, menar Harvey, som att en stor mängd skilda influenser virvlar genom rummet i dåtid och nutid och samlas och tar form vid en viss punkt.

Utifrån idén om ett relationellt rum drar Fredriksson paralleller till diskursteorins förståelse av hur identiteter konstrueras, som något ”mångskiftande och under ständig tillblivelse” (Fredriksson, 2014). Identitet är inte något i människan inneboende och fast, utan ett resultat av relationer. Genom att definiera rummet som relationellt menar Fredriksson alltså att rummet, precis som identiteter, är ett resultat av relationer snarare än av fasta egenskaper.

Diskursteorin är egentligen, enligt Fredriksson, främst utvecklad för att förstå gruppbildning och skapandet av politiska system. Fredriksson menar dock att man, genom att förstå rum som något som inte har en inneboende essens utan istället upprättas i relationer, kan överföra diskursteorin på ett rumsligt perspektiv. Uppsatsen ser alltså landsbygden som en konstruerad rumslig identitet som upprättas och återupprättas genom konkreta handlingar.

2.4 Produktionen av det rurala rummet

Keith Halfacree (2006) föreslår en trefaldig modell för att förstå hur det rurala rummet produceras. Han är noga med att poängtera att all analys eller retorik om rurala rum är en generalisering och måste göras med försiktighet och respekt för geografisk specificitet. Modellen är en triad med beståndsdelarna *rural locality* (rural lokalitet), *representations of the rural* (representationer av det rurala) och *lives of the rural* (det rurala livet). Triaden är tänkt att fånga landsbygdens komplexitet. Rurala lokaliteter innehåller relativt distinktiva rumsliga praktiker, det är den ”faktiska” platsen. Representationer av det rurala innebär enligt Halfacree hur det rurala framställs på olika sätt, bland annat utifrån produktionsprocesser och kommersialisering. Det rurala livet handlar om de sociala elementen, kulturen och individerna. Halfacree menar att representationer av det rurala strävar efter att dominera både det rurala livet och de rurala lokaliteterna.

Halfacree börjar med att utforska synen på det rurala som lokalitet. Han inspireras här, likt Lefebvre, av en syn på rum som något som konstant konstrueras och rekonstrueras.

Bild borttagen av upphovsrättsliga skäl (se länk nedan).

Fig 4. Halfacrees modell över det rurala rummet.

Bild: http://wanda.uef.fi/geol/nordplus/course2008/two/_Halfacree_radical%20rural.pdf

Rurala lokalteter definieras ofta som något som innehåller jordbruk, låg population och täthet samt otillgänglighet. Representationer av det rurala som ett imaginärt rum handlar bland annat om landskapsestetik och idéer om det idylliska landskapet. Halfacree ger ett exempel på British organization of the Countryside Alliance som kritiserar att den faktiska rurala agendan (*lokaliteten*) ofta ignoreras i politiken där man istället väljer att framställa landsbygden från ett "urbant" perspektiv på landsbygden (genom *representationer*). Detta, menar Halfacree, är ett konkret exempel på hur representationer av det rurala kan sträva efter att dominera den rurala lokaliteten. (Halfacree, 2006)

Halfacree presenterar även ett annat exempel på dimensionerna "representationer av det rurala" och "rural lokalitet" och hur de påverkar varandra i en närmast sammanvävd karaktär. Han hänvisar till Gray's undersökning av hur Europeiska unionen definierar rurala rum. Gray utgick från EU:s gemensamma jordbrukspolitik, CAP (Common agricultural policy) som grundades 1957. Gray menar att EU har blandat ihop de två dimensionerna "representationer av det rurala" och "rural lokalitet". Han ger flera exempel på detta:

Från början definierade EU det rurala utifrån små familj jordbruk (*representation*). Dessa små jordbruk sågs som bärande för de rurala samhället. Enligt Gray fanns det en underliggande

moralisk ton i texten som menade att dessa småskaliga familjejordbruk var resultatet av hårt, ärligt arbete. EU försökte efter detta definiera vad som gjorde rurala rum meningsfulla. EU drog linjer på kartor för att definiera rurala rum och detta baserades på aspekter som rörde jordbruk (*lokalitet*). Utifrån detta definierades ”rurala problem” där det förelades hot mot småskaligt familjejordbruk. Därefter sattes åtgärder in. Att definiera det rurala utifrån familjejordbruk byggde alltså från början på representation snarare än faktisk lokalitet. Det fick dock konsekvenser för lokaliteten då EU började definiera rurala rum utefter representationer och därmed satte in fysiska åtgärder utifrån detta. (Halfacree, 2006).

Sedan 70-talet har den mentala bilden av jordbruk och representationerna som rör det rurala varierat efter rådande trender (*representation*). Detta har i sin tur fått konsekvenser för den rurala *lokaliteten* då man inte endast identifierar rural mark utifrån jordbruk. EU accepterar idag istället en mer diversifierad landsbygd, i linje med rådande diskurser och trender. Halfacree menar att Gray’s policyanalyser konkretiserar betydelsen av tiden som ett viktigt element. Det materiella rummet i den rurala lokaliteten existerar till stor del på grund av den diskursiva process som ständigt konstruerar och rekonstruerar rummet. (Halfacree, 2006).

Sammanfattningsvis underlättar Halfacrees triad en förståelse om att representationer av landsbygden kan utöva makt som i sin tur får rumsliga konsekvenser. Exempelen ovan visar hur dessa faktorer sedan påverkar varandra i ett ständigt pågående växelspel.

2.5 Reflektion kring teorin

I detta arbete används diskursteorin i samband med det relationella rumsbegreppet som en möjlighet att diskutera meningsskapandets relation till det materiella. Genom att ha ett relationellt perspektiv på rummet kan man också diskutera frågor om rummets betydelse. Enligt Harvey behöver det relationella rummet inte ses som det enda rummet. Att acceptera rum som relationella behöver inte innebära att rummet inte kan studeras som något absolut. Att studera rum som relationella är ett av många synsätt (Harvey, 2009). Det relationella rummet är exempelvis inte användbart när rummet behöver beskrivas med exakta mått (Fredriksson, 2014). Detta är dock ett synsätt som inte nödvändigtvis delas av alla de forskare som teoriavsnittet ovan hänvisat till. Förhållningssättet till diskursteori och socialkonstruktivism kan se olika ut. Det är inte säkert att exempelvis Laclau & Mouffe, med sin uppfattning om att allting är socialt konstruerat, skulle hålla med Harvey om att det samtidigt går att studera rum som absoluta.

Enligt Fredriksson finns det en kritik mot diskursteorin som menar att dess resonemang leder till slutsatsen att det inte existerar någon fysisk verklighet utanför språket. Diskursteorin, i kombination med det relationella rumsbegreppet, används i detta arbete som en utgångspunkt för att diskutera sociala konstruktioner. Med sociala konstruktioner menar uppsatsen de fenomen som skapas genom social interaktion och som i sin tur får rumsliga konsekvenser. Uppsatsen utgår från socialkonstruktivismen som ett användbart synsätt för att belysa hur något som ter sig som en naturlig utveckling egentligen bygger på social påverkan. Detta behöver dock inte

innebära att det inte finns en fysisk verklighet bortom språket.

Om man tar begreppet ”natur” som exempel. Naturen i sig är inte en social konstruktion, men våra föreställningar om exempelvis vilken typ av natur som är ”vacker” är det. Vår idé av natur är starkt påverkat av vår kultur, vårt språk och av normer. Det är dessa föreställningar och dess konsekvenser uppsatsen intresserar sig för. Uppsatsen utgår från att detta inte står i konflikt med att samtidigt konstatera att det finns en fysisk verklighet utanför dessa föreställningar. Däremot kan det, till följd av dessa föreställningar, vara svårt att nå en objektiv verklighet bortom språket.

3. Landsbygdsdiskurser i litteraturen

Syftet med detta avsnitt är att ge en överblick och en bakgrund till en del av den forskning som finns om landsbygdens framställning och dess konsekvenser, både historiskt och idag. Uppsatsen ämnar inte ge en heltäckande kartläggning utan snarare presentera en översikt av vissa teman som är centrala för uppsatsen och som är dominerande i litteraturen. Att redogöra för alla diskurser av landsbygd är omöjligt. Däremot finns det en del inflytelserika diskurser som förekommer ofta i forskning och som resultat i policyanalyser.

Landsbygden är komplex och skapad av flera olika dynamiska processer och krafter. Att förstå vad landsbygd är innebär en förståelse för att det finns flera olika cirkulerande diskurser som alla representerar olika sätt att förstå innebörden av landsbygden eller ”det rurala”. Man kan exempelvis identifiera *akademiska diskurser* som produceras av forskares slutsatser och definition av det rurala. *Politiska diskurser* kring landsbygd möjliggör för staten att styra över rurala rum på ett visst sätt. *Mediala diskurser* kan vara både fiktion och fakta och berätta historier om det rurala livet som bidrar till att bland annat romantisera landsbygden. Sist men inte minst finns också *de rurala diskurserna* (discourses of the rural) som enligt Woods konstitueras och upphålls av de föreställningar, tankar, beskrivningar och handlingar som folk gör i vardagen. Dessa diskurser kallas inom forskningen även för *lay discourses* (eng). (Woods, 2010 s 30-31).

3.1 Landsbygden som idyll - från historien till idag

Landsbygden som idyll (”*the rural idyll*”) är enligt Michael Woods (2010) en av de starkaste och mest kraftfulla idéerna av vad landsbygd är. Idén om landsbygden som idyll framställer landsbygden som en plats för lugn och ro och enkelt leverne i kontrast till stadens brus och liv.

Redan på romartiden fanns idén om landsbygden som idyll. En av de mest framträdande verken från den här tiden var Virgils ”*Eclogues*”. Romarna definierade inte bara landsbygden som en *plats* men tilldelade den dessutom ett flertal egenskaper som hade såväl moraliska som kulturella associationer. Landsbygden ansågs vara en plats för mat och naturresurser men även för slavar och soldater. Den sågs också som en politisk resurs där land kunde distribueras för militära ändamål. Ett hus på landsbygden var, för en stadsbo, en plats för återhämtning och innebar hög status. Landsbygdsinvånare ansågs dock vara ohyfsade och smutsiga. Även i antikens Grekland återfinns skrifter som ses som starten på den pastoral traditionen i västerländsk litteratur, framför allt genom Theocritus verk ”*Idylls*”. Virgils och Theocritus skrifter framställde båda landsbygden som övervägande idyllisk. Livet på landsbygden sågs som enkelt, oskyldigt och dominerande av jordbrukets närhet till naturen. (Woods, 2010).

Pastorala representationer har genom historien även förstärkt föreställningen av att landsbygden är en farlig plats. Detta byggde på idén om landsbygden som något vilt (som är en ännu äldre idé än landsbygden som idyll, enligt Woods uppkom den för cirka 10 000 år sedan). Genom sägner berättades det om monster, andar och andra väsen som levde i skog och berg. Man trodde att man kunde tämja det vilda genom odling, till det pastorala idealets förtjänst. Det odlade landskapet kunde dock även det ses som ett hot med vagabonder och rövare, extremt väder och trångsynta invånare. I den urbana föreställningen av landsbygden har det alltså alltid funnits minst två landsbygder. Genom den pastorala myten har landsbygden fått en symbolisk innebörd och har alltså under en period på över 10 000 år blivit mer och mer fränvänd gentemot den faktiska rurala ”verkligheten”. (Woods, 2010).

Genom historien, menar Woods, har det idylliska idealet haft förödande konsekvenser. Den pastorala framställningen av landsbygden dolde de hårda villkoren och hur det egentligen var att leva på landsbygden under exempelvis medeltiden. Längre fram i historien kunde man, genom att framställa landsbygden i idyllisk dager, dölja den exploatering och det förtryck som skedde under feodalismen. Detta skedde även när man approprierade landsbygdens mark för produktion under den agrara revolutionen och under kolonialismen. (Woods, 2010).

Enligt Bell (2006) är idén om landsbygdsidyll idag inbäddad i vårt medvetande och återfinns i tv, litteratur, affärer och till och med i vår mat. TV-serier som *Lilla huset på prärien*, magasin som *Lantliv*, amerikanska westernfilmer och mat förpackad som naturlig och organisk är några exempel. Bell urskiljer tre olika former av idyllisering som dominerar: den pastorala (jordbrukslandskapet), det naturliga (det vilda, pre-historiska och pre-kulturella, det otämjda) samt det äventyrliga (landsbygden som en upplevelse, en stor lekplats). I dessa tre olika former kan man urskilja idéer om romantisering, ”natur”, autenticitet och nostalgi. Den idylliska landsbygden påminner oss om det förflutna - vanligtvis ett ”fantastiskt” förflutet som ”förlorats till modernismen”. (Bell, 2006).

3.2 Landsbygden, nationalism och bevarande

Den idylliska landsbygden är bärare av symboliska, nationella identiteter. Kolonialismen i Nordamerika är ett tydligt exempel på hur knutet idén om den idylliska landsbygden är till den nationella identiteten. När kolonialisterna anlände fann de ett landskap utan urbana bosättningar. Man ansåg att urbefolkningen var ”vild” eftersom de levde av vilda djur och natur. Att tämja det vilda blev en viktig del av den amerikanska identiteten. Detta gick framför allt till genom att man bytte ut det främmande, ”vilda” med en, för kolonialisterna, bekant pastoral landsbygd. (Bell, 2006) Olwig menar att en liknande process låg till grund i Sverige för att motivera en kolonialisering av samerna - ”det vilda i norr”. Man ersatte där det ”vilda” med idén om ”naturliga” nationalparker. (Olwig, 2004).

Under 1900-talet skedde en omfattande urbanisering i Europa. Detta ledde till en avbefolkning

som gjorde att den idylliska representationen av landsbygden kom ännu längre från det faktiska livet på landsbygden. Detta till trots blev svaret på urbaniseringen en slags förnyad popularitet av idylliska representationer. Landsbygden framställdes åter igen som oskyldig, enkel och idyllisk. I och med urbaniseringen började detta dock användas som "ammunition" mot staden i en slags anti-urban kontext. Landsbygden framställdes nu som sårbar och ömtålig och det urbana sågs som ett hot mot detta. Idéerna blev början på en bevaranderörelse med två linjer: dels att bevara "naturen", men lika mycket att framhäva nationens prakt och helhet. (Woods, 2010)

Olwig menar dock att dessa representationer av vad som är bevarandevärd "natur" ofta bortser från den mänskliga påverkan på landskapet. Denna pastoral, bevarandevärda landsbygd har kommit att bli så inbäddad i den västerländska kulturen att den förknippas med ett "naturligt" landskap. Olwig menar att man till slut glömt bort att det är en konstruerad, kulturell verklighet genom att den ständigt representeras som "naturlig". Det uppkommer en föreställning om att en nationella identitet är bunden till den "natur" som omgärdar en. Detta, menar Olwig, formar en redan tidigt i skolåldern när man studerar representationer av landskapet. Det grundlägger en bild av landskapet som något visuellt och kopplingen till representation blir tydlig. Genom kartor och bilder konstrueras en verklighet, en slags "enad" bild av vad som är naturligt och symboliskt för den nationella identiteten. (Olwig, 2004)

De nationalistiska idéerna tenderar att blossa upp när idén om landsbygdsidyllen är "under hot". Idag kan diskussionen om nationell identitet kontra den idylliska landsbygden tydligt urskiljas i globaliseringsdebatten. Genom att hålla kvar de lokalt knutna idéerna om idyll kan man också använda landsbygden som retorik i en anti-globaliseringskampanj. Globaliseringen, menar man då, är ett hot mot den idylliska, nationellt förankrade landsbygden som därför behöver skydd och bevarande. (Bell, 2006)

3.3 Den rurala blicken

Genom bilder av natur och landskap lär vi oss från tidig ålder att se landsbygden som representation. I den västerländska kulturen är synen ofta ansedd som något objektivt, fritt från störningar som dominerar de andra sinnena. Abram (2003) utgår från idén om "blicken" som något annat än ett oskyldigt tidsfördriv. Blicken, menar Abram, är socialt konstruerad. Abram hänvisar till Foucault som tog psykisk ohälsa som exempel för att visa detta: Fram till 1700-talet uppmärksammade man inte mentalsjukdom överhuvudtaget för att symptomen inte förstods av samhället som något relaterat till hälsa. Först när man definierade symptomen som psykisk ohälsa började man också se symptomen som ett led av detta. (Abram, 2003).

Woods (2010) menar att turismens konsumtion av landsbygden ofta har det visuella i fokus. Han nämner sight-seeing och utsiktsplatser som två exempel. I takt med bilens utbredning växte idén om att stanna och titta på platser sig starkare. På samma sätt hjälpte produktionen av kartor till att definiera ställen "värda" att stanna och titta på (Woods, 2010). Detta visuella förhållningssätt går dock längre bak än så. Äldre landskapsmåleri är ett exempel på vår västerländska tradition av att rama in och representera idylliska utsnitt av verkligheten. Olwig (2004) menar att detta är en

av anledningarna till att vi idag tenderar att se landskapet som något visuellt snarare än levtt. Betydelsen av ordet "landskap" kan betyda dels något levtt och dels en visuell representation av verkligheten. Vad vi uppfattar som sceniska eller naturliga landskap är socialt konstruerat och influerat av kulturella normer och representationer som vi blivit inpräntade sedan barnsben (Olwig, 2004).

Abram (2003) menar att den "rurala blicken" är ett användbart begrepp för att förstå hur det sätt vi uppfattar landsbygden är socialt konstruerat och styrt av det visuella. Den rurala blicken påverkar inte bara turismen utan även bevarandefrågor och andra politiska beslut. Woods (2010) menar att det är den rurala blickens förmåga att reducera landskap till något visuellt som också gör den politisk. Som exempel nämner han vindkraftsdebatten som genomsyras av en oro för hur det visuella landskapet påverkas. Nationalparker var på samma sätt ofta inte skapade för att bevara höga naturvärden utan snarare för att bevara visuella kvalitéer.

3.4 Den idylliska landsbygden = den exkluderande landsbygden?

David Bell intresserar sig i artikeln "Variations on the rural idyll" (2003) i vad som göms eller ignoreras i följd av upprätthållandet av idén om den idylliska landsbygden. För att tydliggöra detta undersöker han de potentiella hot som kan störa upprätthållandet. Som exempel nämner han hur exempelvis bullrande traktorer kan "störa lugnet". Dessa störningsmoment visar, enligt Bell, att problemet med idén om den idylliska landsbygden är att den är konstruerad. Den är präglad av ett slags renhetsideal som gör att utsläpp och buller per automatik hotar idyllen, trots att de kanske är nödvändiga för att bönderna skall kunna upprätthålla ett rationellt jordbruk.

Bell (2006) menar att den idylliska landsbygden leder till en exkludering som är både symbolisk och materiell. Den rurala idyllen bygger upp en idé om vad som är "korrekt" landsbygd. Man klassificerar landsbygder som antingen idylliska eller icke-idylliska vilket enligt Bell få negativa konsekvenser för den typ av landsbygd som inte passar in i den idylliska mallen. (Bell, 2006).

Polariseringen mellan stad och land påverkar befästheten av landsbygden som idyll. Staden ses som en multikulturell plats, varpå landsbygden får stå för monokultur och en plats utan olik tänkande. Genom att befästa idéer om den rurala idyllen och dess monokultur blir landsbygden i förlängningen en plats där traditionella vithet- och könsnormer kan förankras. (Bell, 2006).

Att höra till landsbygden kan föra samman lokaliteter och bygga socialt kapital som möjliggör lokaliteter att agera kollektivt, men det leder samtidigt till att grupper som inte "hör till" diskrimineras ytterligare. Woods hänvisar till studier gjorda i England som visar att denna exkludering leder till motsättningar till t.ex. asylboenden eller romer på landsbygden. Deras närvaro, menar man, är ett hot mot landsbygdens "renhet". Dessa uppfattningar är dock byggda på en representation snarare än en verklighet, vilket exemplen med ursprungsbefolkningen i både Sverige och USA visar. Woods hänvisar även till studier som visar att etniska minoriteter på landsbygden i England ofta känner sig exkluderade i form av konstanta signaler från

omgivningen om att de inte passar in. (Woods, 2010).

Enligt Woods (2010) representeras kvinnor ofta som en del av landskapet och naturen. Detta bygger, enligt Woods, på en historisk tradition av att associera kvinnlighet till naturen och därmed representera det "naturliga" rurala landskapet som kvinnligt. I historiska landskapsmålningar framställs ofta kvinnans kropp som en del av naturen. Enligt Woods ledde detta till en diskurs om kvinnor som passiva, inbäddade i landskapet, och männen å andra sidan som aktiva - som de aktörer som aktivt transformerar landsbygden. Woods menar att undersökningar har visat att män är överrepresenterade i turistguideböcker och där kvinnor ofta bara syns som passagerare i bilen bredvid en manlig förare. (Woods, 2010).

Den manligt dominerade bilden av landsbygden får även konsekvenser för kvinnliga lantbrukare. Sett över hela Afrika står kvinnliga lantbrukare exempelvis för mellan 60-80 procent av all matproduktion. Trots detta marginaliseras deras arbete i diskurser styrda av kulturella konventioner som fortsätter konstruera lantbruk som manlig aktivitet. I Europa finns liknande kulturella konventioner. Det finns en diskurs om den manliga bonden som "familjens överhuvud" där männen förväntas sköta lantbruket och kvinnan sköter hemmet och hushållssysslor. Detta reproduceras diskursivt i populärkultur, lantbruksreklam och i vardagslivet. Detta slår inte bara hårt mot kvinnor utan också mot män som känner att de inte passar in i den manliga normen. Självttvivel och en känsla av att inte kunna leva upp till förväntningar och normer, i kombination med en svår ekonomisk situation, gör enligt Woods att depression och självmord är vanligt hos manliga bönder. (Woods, 2010).

Paul Cloke (2003) menar i boken "Country visions" att hemlöshet och fattigdom inte ryms i den idylliska idén om landsbygd. Landsbygden som idyllisk representation gömmer inte bara sociala problem som hemlöshet och fattigdom utan etablerar också en politisk och kulturell agenda som aktivt försöker "rena" landsbygden från företeelser som går emot idyllens ideal.

Bell (2003) menar att den rurala idyllen även upprätthålls av ett kulturellt kapital där kulturellt starka grupper aktivt söker sig till landsbygdens idyll. Detta menar Bell är en slags gentrifieringsprocess av landsbygden (trots att den vanligaste anledningen till flytt utanför städerna, enligt Woods (2010), är på grund av familjeband eller av ekonomiska anledningar). Idyllen är, enligt Bell, idag tätt förknippad med att slags neo-rustikt leverne och fullt av kulturella markeringar. Till följd av globaliseringen sprids, enligt Bell, denna "nya" typ av idyll genom sociala medier, turism och genom marknadsföring av naturlig, organisk mat (Bell, 2003).

Den rurala idyllen är slutligen, menar Bell (2003), skapad ur ett urbant perspektiv och bygger på landsbygden som motpol till staden. Att upprätthålla den rurala idyllen leder till en producerad "anti-idyll" som baseras på det som inte passar in i det pastorala idealet och som därmed tenderar att hamna i skymundan. (Bell, 2003).

3.5 Stad och land - en dikotomi med olika villkor

I boken *Nature's metropolis* från 2009 berättar författaren William Cronon en historia om hur han som barn reste från landsbygden i Mellanvästerns Amerika och in till Chicago centrum. Han såg centrum som en "cancertumör på ett annars så vackert landskap" och hade inget intresse av att dröja sig kvar där. I boken frågar han sig vad det egentligen var som fick honom att avvisa centrala Chicago och så lättvindigt acceptera landsbygden som det mer "naturliga och idylliska"? Hans svar på frågan är människans strävan att dela upp världen i dikotomier. I boken argumenterar han istället för hur sammanvävda stad och land är och att det inte finns ett "vi och dem". Dikotomitänkandet kring stad och land leder enligt Cronon till miljöförstöring och sociala orättvisor. Trots att Cronon (2009) och flera andra forskare pekar på nackdelarna med en dualistisk uppdelning mellan stad och land och natur och kultur, så fortsätter det dikotoma tänkandet att upprepas och reproduceras i den västerländska kulturen. (Cronon, 2009).

Enligt Woods (2010) är "stad" och "land" en av de äldsta geografiska dualistiska uppdelningarna. Ordet dikotomi betyder tudelning, att dela något i två delar. Termerna land och stad började troligtvis användas som ett sätt att dela upp den stängda, försvarbara staden från det okontrollerbara som fanns utanför. Över tid har begreppen stad och land tilldelats olika symboliska betydelser och blivit inbäddade i språk och kultur. (Woods, 2010).

Begreppen och dess betydelse har över historien gått hand i hand med människans utveckling och de har samlat på sig kraftfulla känslor och associationer där idéer om staden skapas i relation till landsbygden och vice versa. Woods hänvisar till Raymond Williams som menar att detta har lett till att landsbygden associeras till idéer om ett naturligt och enkelt leverne, fridfullhet och oskyldighet (landsbygden som idyll). Staden, å andra sidan, bär idéer om lärande, ljus, kommunikation och innovation. Även mer negativt laddade associationer har vuxit fram där staden å ena sidan ses som en smutsig och bullrig plats medan landsbygden står för bakåtsträvande, ignorans och begränsningar. (Woods, 2010).

Hur utvecklingen av rurala områden hanteras har skiftat över det sista seklet beroende på rådande ideologi och ekonomisk situation. Förändringar har reflekterats i diskurserna, och därmed påverkat förståelsen för vilka utmaningar och vilken kapacitet landsbygden har, samt hur visionerna för dess framtid konstruerats. Under modernismen framställdes landsbygden ofta som något som "låg efter" stadens teknologiskt avancerade och industrialiserade ekonomi och samhälle. (Woods, 2010).

Som reaktion på detta skedde senare ett paradigmskifte där förändringar istället började ske underifrån i form av involvering av lokala medborgare för att använda sig lokala resurser (t.ex. lokalt producerad energi). Woods menar att denna förändring å ena sidan har förstärkt bilden av vikten av att se till lokalitetens specifika förutsättningar. Strategier handlar numera ofta om att hjälpa rurala lokaliteter att själva identifiera och implementera deras egna planer för utveckling.

Denna omställning gör enligt Woods att bilden av landsbygden som trögt och i behov av hjälp utifrån har ersatts av en framställning där landsbygden ses som kompetent med kapacitet att själv styra över landsbygdsutvecklingen. (Woods, 2010).

Samtidigt är vi i en period, menar Woods, där konventionell landsbygds politik genomgår stora förändringar. Landsbygdens roll ifrågasätts. Detta beror bland annat på globalisering, klimatförändringar och ekonomiska förutsättningar. Detta, menar Woods, har gjort att frågor som rör landsbygden inte längre handlar lika mycket om jordbruk eller om levnadsvillkor. Istället behandlar man frågan om vilken specifik roll landsbygden skall ha och vilken typ av utveckling som bör uppmuntras inom den³. (Woods, 2010).

Uppdelningen mellan stad och land bygger genom historien och än idag på att landsbygden till stor del är ”skapad” utifrån ett urbant perspektiv. Landsbygdsbegreppet kan inte existera utan staden som dess motpol. Rönnblom (2014) menar att staden skapas i relation till landsbygden på ett sätt som gör att staden ofta går ”vinnande” ut ur situationen. Staden intar med andra ord en privilegerad position i relation till landsbygden. Detta leder, enligt Rönnblom, till ett urbant tolkningsföretade. Detta urbana tolkningsföretade är, enligt Rönnblom, det som lett till att staden får mer av samhällets gemensamma resurser än boende på landsbygden. Det är även normen som gör att landsbygden betraktas som mer problematisk än staden och att landsbygden får förkroppsliga problem medan staden per automatik ses som plats för framtida utveckling. Hur landsbygd som idé framställs och reproduceras får, enligt Rönnblom (2014), konsekvenser för vilka politiska prioriteringar som görs.

---

³ Woods hänvisar till Mormont som 1987 var den som först identifierade trenden i artikeln ”The emerge of rural struggles and their ideological effects”.

4. Metodologi, material och tillvägagångssätt

Avsnittet börjar med en presentation av den metod som ligger till grund för uppsatsens analys. Efter det följer en diskussion kring min subjektiva position som forskare. Därefter följer en kort introduktion om vad en översiktsplan är och vad den enligt lag skall innehålla. Avslutningsvis följer en översiktlig presentation av fallet, Svedala kommun och dess översiktsplan.

4.1 Metod

Metoden som används i denna uppsats är en kvalitativ innehållsanalys med utgångspunkt i diskursteorin. Diskursteorin kan ses som ett par ”glasögon” som använts för att granska materialet med. Enligt boken *”Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad”* från 2007 är diskursanalytiskt genererande frågeställningar fullt förenliga med andra metodologiska vägval. Genom ett diskursteoretiskt förhållningssätt kan forskaren visa att det finns dolda strukturer som styr människors ageranden, i det här fallet hur landsbygden representeras och framställs utifrån rådande diskurser. Diskursteorin används vidare för att förstå maktförhållandet mellan stad och land. (Esaiasson 2007).

Att utgå från ett diskursteoretiskt förhållningssätt möjliggör även en potential att avtäcka aspekter av samhällslivet som annars tas för givna och som därmed kan vara svåra att belägga med systematiska empiriska undersökningar (Esaiasson 2007). I och med detta kan analysen även komma åt tystnaderna, det som inte sägs utan bara framställs som självklart. Att kombinera diskursteori med andra metoder har tidigare använts i liknande studier av bland annat Julia Fredriksson (2014) och Moa Tunström (2009) som i sina respektive avhandlingar analyserat hur stadskärnan skapas diskursivt.

En kvalitativ innehållsanalys innebär först och främst att texten läses utifrån en övergripande problemställning. Frågorna baserar sig på uppsatsens övergripande frågeställning och mål:

Hur framställs landsbygden?

Hur kan landsbygdens framställning kopplas till och förklaras utifrån rådande diskurser?

Kan ett urbant tolkningsföretäde urskiljas i materialet?

Hur kan detta kopplas till och förklaras i förhållande till relevant teori och tidigare forskning?

Hur framställs landsbygden i förhållande till tätorten (staden)?

Frågorna är tänkta av fungera som empiriska indikationer på det generella fenomen analysen

är intresserad av att undersöka, i det här fallet en avtäckning av de diskurser som påverkar landsbygdens framställning utifrån en idé om stad/land som dikotomi där den staden är överordnad landsbygden. Dessa frågor kan ses som uppsatsens analysredskap.

Vidare har metoden inneburit att materialet har lästs med ett öppet förhållningssätt. Att läsa med ett öppet förhållningssätt innebär att forskaren gör allmänna avgränsningar av vad som menas med framställning av landsbygden, för att sedan analysera detta förutsättningslöst. Svaren på de övergripande frågorna har avgjorts av det som hittats i texten snarare än utifrån förbestämda kategorier. Genom att anamma ett öppet förhållningssätt, där svaren på frågorna avgörs av det som hittas i forskningsmaterialet, avgränsas inte analysen. (Esaïasson 2007).

Om studien istället använt sig av förhandsdefinierade kategorier hade det funnits en risk i att man hade gått miste om avgörande attribut inom texten som under läsningen framträtt som centrala för landsbygdens framställning. Då studien i detta arbete ämnar att avtäckta de diskurser som omgärdar framställningen av landsbygden i det empiriska materialet, är ett öppet förhållningssätt fördelaktigt (Esaïasson 2007). Att anamma ett öppet förhållningssätt istället för att utgå från att söka efter vissa begrepp eller kategorier underlättar även för möjligheten att komma åt och tolka tystnaderna i materialet, det som inte sägs utan bara framställs som självklart. Med utgångspunkt i frågan om hur landsbygden framställs i förhållande till staden har analysen även undersökt hur landsbygden polariseras som stadens motsats och vilken maktrelation som följer av detta.

Tillvägagångssättet har varit att materialet, Svedalas översiktsplan från 2010, inledningsvis har bearbetats och lästs flera gånger. Genom att läsa materialet med ett öppet förhållningssätt utifrån de övergripande frågorna kunde materialet därefter brytas upp och synliggöra argumentationskedjor som till stor del neutraliserats inom diskurserna (Fredriksson, 2014). Text, kartor och bilder togs alltså från sitt ursprungliga sammanhang, för att sedan sorteras in i nya sammanhang med syfte att besvara de övergripande analysfrågorna.

Under läsningen framstod vissa teman som centrala för landsbygdens framställning. Dessa teman kan ses som de mest framträdande diskurserna som styr hur landsbygden framställts i översiktsplanen. Dessa teman har vidare legat till grund för resultatet av analysen redovisas nedan. Uppsatsens analysavsnitt där resultatet presenteras kan ses som tre tematiska ingångar till materialet och grundar sig alltså på resultatet av de aspekter som framstod som särskilt centrala för hur landsbygden framställts i översiktsplanen. Analysens resultat härleds och förklaras i vissa fall utifrån tidigare studier och forskning där detta ansetts vara relevant.

4.2 Forskarroll

Att klargöra forskarens bakgrund i ett eget avsnitt är relevant med tanke på att den analys som presenteras i uppsatsen, med bakgrund i det socialkonstruktivistiska perspektiv som används och med tanke på att endast ett specifikt fall studerats, är en tolkning. Denna tolkning bygger på ett urval av teoretiska och metodologiska aspekter men är likväl uppbyggd på ett urval och är därefter en tolkning av detta urval. David Harvey (1996) refererar till denna självreflektion som att man deklarerar sin ”subjektiva position”.

Som författare till denna uppsats gör jag inte anspråk på att min tolkning i denna analys skall vara den enda sanna tolkningen utan snarare att den skall vara rimlig. Precis som Fredriksson skriver i inledningen på sin avhandling där hon i sin tur refererar till Howarth, överensstämmer detta med det övergripande målet för diskursteoretisk forskning som är att ge nya och rimliga tolkningar till vissa utvalda fall och problem (Fredriksson, 2014).

I och med detta blir uppsatsen blir mer relevant ju tydligare jag är kring hur jag kommit fram till de tolkningar jag gör. Med denna transparens som utgångspunkt förefaller det, både för mig själv och för läsaren, viktigt att klargöra vem jag är och med vilka ”glasögon” jag genomfört arbetet. Jag bor själv i kommunen jag analyserar och jag bor dessutom på landsbygden. Jag bor egentligen mitt i det som jag i detta arbete refererar till det som brukar framställas som den ”idylliska landsbygden”. En gammal miljö med tegelhus, kullar, hamlade pilträd, gårdsgårdar och kyrkor.

Dessutom befäster jag ofta den bilden själv genom sociala medier. De bilder jag visar upp av min hemmiljö på exempelvis Instagram är ofta bilder på utblickar av det omgivande böljande landskapet och på gamla byggnader med byggnadsvård i fokus. Inte sällan fångar mina bilder en idyll med en känsla av lugn och harmoni. Jag har bott i en urban miljö i hela mitt liv fram till för två år sedan då jag flyttade ut till landsbygden. Innan jag flyttade hade jag en bild av hur livet på landet skulle ge mitt liv den harmoniska idyll som jag nu visar upp i sociala medier. Jag märker av denna föreställning även på mina vänner som ofta säger att de längtar ut till landsbygden och bort från stressen i stan.

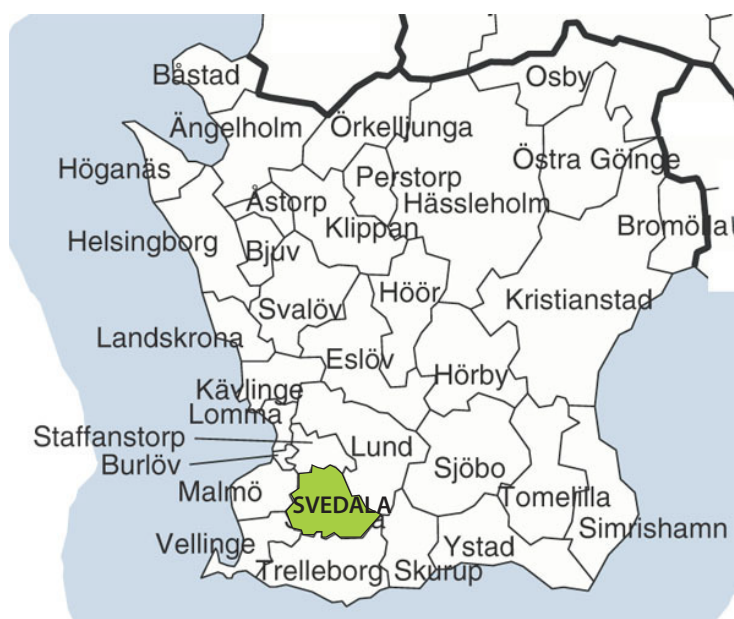
Sanningen är dock att den bild jag visar upp ligger långt ifrån verkligheten. Om jag skulle ge anspråk på att visa upp en mer representativ bild av mitt liv skulle mina bilder se helt annorlunda ut. Bilderna skulle ofta vara tagna från insidan av en bil, de skulle visa strömavbrott och det mörker som är vid vägen eftersom gatubelysningen inte längre slås på (till följd av ekonomiska nedskärningar). Jag är alltså själv ett levande exempel på hur representation av landsbygden kan befästa vissa föreställningar som ger en allt för generell och snäv bild av verkligheten.

Harvey (1996) menar att diskurser styr oss människor och vårt handlande. När något förefaller normalt för oss och inte stör vår världsordning tenderar vi inte heller att reflektera över det. När

jag började reflektera över mitt sätt att framställa landsbygden i sociala medier började jag fundera på vilka konsekvenser det skulle kunna få i min yrkesroll. Om jag som landskapsarkitekt skulle sammanställa en översiktsplan baserat på samma synsätt på landsbygden som jag visar upp i sociala medier - vad skulle det då få för konsekvenser? Denna personliga reflektion var en viktig utgångspunkt inför arbetet.

4.3 Material och fall

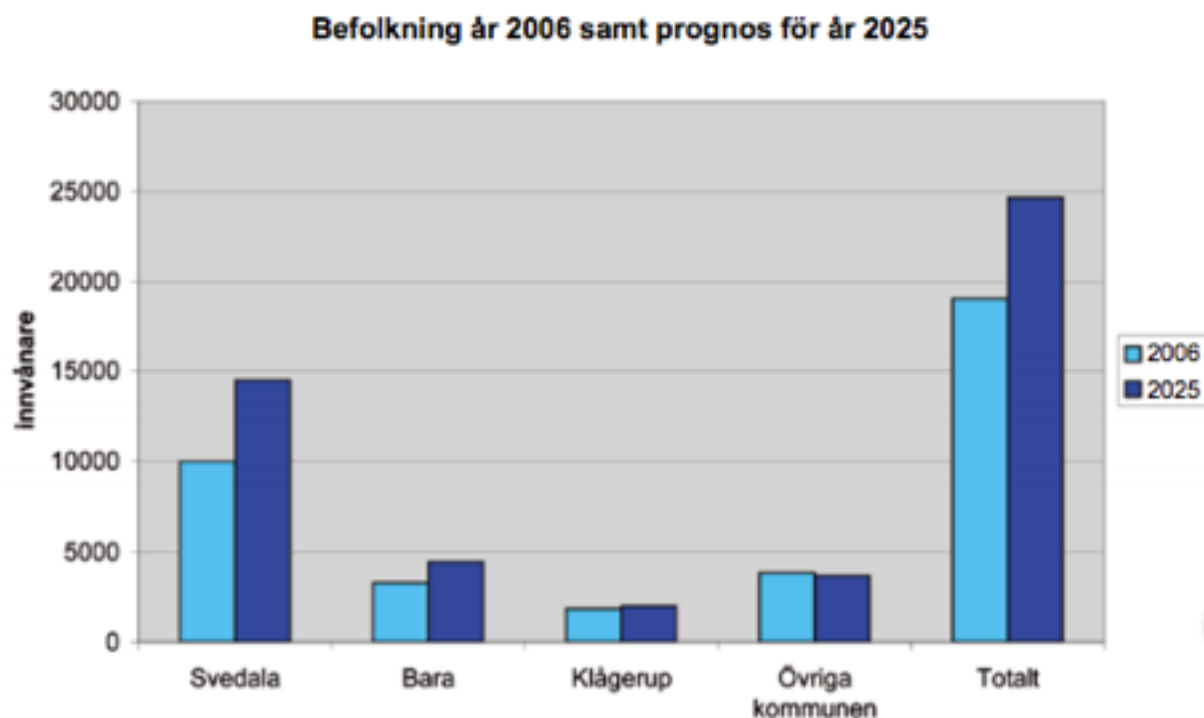
Svedala är en kommun i Skåne län. Kommunen gränsar till Vellinge kommun, Malmö kommun, Staffanstorps kommun, Lunds kommun samt Trelleborgs kommun.

Fig 5. Svedalas läge i Skåne.

Bild: http://skof.se/obs/bilder/sk_kommuner3.jpg

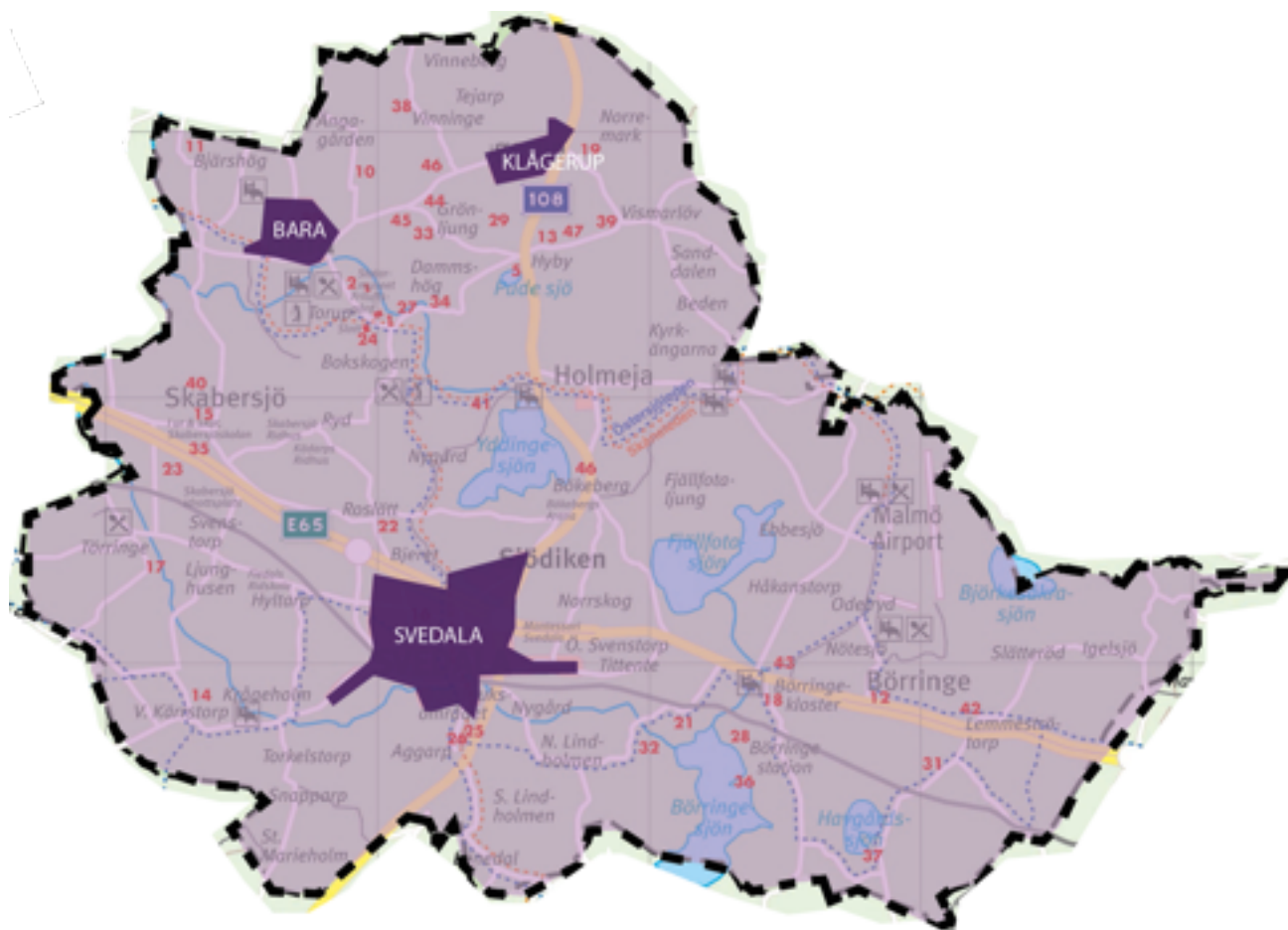
Svedala kommun hade i slutet av förra året 20 462 invånare. Av dessa bor cirka 10 000 i Svedalas tätort. I tätorten Bara bor runt 4000 och i Klågerup cirka 2000. Runt 4000 bor alltså i övriga kommunen.

Fig 6 : *Befolkningsstatistik från Svedalas översiktsplan.*

Bild: Svedalas översiktsplan (2010), s. 12.

När analysen hänvisar till staden eller tätorten i detta arbete är det Svedala, Bara och Klågerup som åsyftas. Svedala, Bara och Klågerup är de tre största tätorterna i kommunen och avgränsningen beror på att kommunen i översiktsplanen ofta gör uppdelningen mellan just Svedala, Bara och Klågerup som tätorter och landsbygden som den övriga kommunen, likt Fig 6 ovan visar. Det som kommunen i bilden ovan hänvisar till som "Övriga kommunen" är därmed det som analysen hänvisar till som landsbygd.

Fig 7. *Det mörklila representerar uppsatsens definition av Svedalas tätorter, det ljuslila är det som i arbetet hänvisas till som landsbygd.*

Bild: Redigerat underlag från <http://maps.kartguiden.com/pdf/svedala.pdf>

I analysen studeras Svedalas översiktsplan. Enligt Boverket syftar översiktsplanen till att vägleda beslut om hur mark- och vattenområden får användas. Det kan handla om hur och var kommunen vill att stad och land ska utvecklas samt var det kan och bör byggas. Översiktsplanen skall även bidra till en god miljö och hållbar utveckling. En översiktsplan är inte juridiskt bindande utan fungerar som ett långsiktigt, vägledande dokument för detaljplanering och beslut i enskilda ärenden om byggande. Översiktsplanen har även en viktig roll som måldokument och vägvisare mot en social, ekologisk och ekonomiskt hållbar framtid. I översiktsplanen skall det därför framgå hur kommunen tar hänsyn till nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för hållbar utveckling. Så länge översiktsplanen innehåller det lagen kräver samt dess innebörd och konsekvenser tydligt går att utläsa, har kommunen stor frihet i sitt val av utformning. (Boverket, 2016).

Svedalas översiktsplan består av 170 sidor exklusive bilagor och den antogs den 9 juni 2010. Planen har hämtats från kommunens hemsida. Bilderna som är med är framför allt fotografier som är ganska små samt ett antal kartor som förefaller vara gjorda i ett GIS-program. Planen

omfattar utvecklingen av Svedala fram till och med år 2025, men visar även tankar kring fortsatt utveckling. Enligt kommunen utgår planen från en vision om hur man vill att livet i kommunen ska gestalta sig år 2025.

Översiktsplanen består av följande kapitel:

1. Vad är en översiktsplan?
2. Vision 2025 - det goda livet
3. Planförslag (Utbyggnadsområden, arbetsplatser och näringsliv, landsbygdsutveckling, kommunikationer, miljö, grönstruktur, natur, kulturmiljö, turism och rekreation, teknisk försörjning)
4. Konsekvenser (Alternativdiskussion, miljökonsekvensbeskrivning, robusthet)
5. Planförutsättningar (Riksintressen, mellankommunala frågor, kulturmiljö, naturmiljö, teknisk försörjning, miljö, gällande planer och policys)

I analysen granskas samtliga kapitel, men vissa avsnitt och sidor citeras mer än andra då de ansågs vara av högre relevans för att besvara analysfrågorna. Särskilt relevanta avsnitt visade sig punkt 2, 3 och 4 vara.

5. Analys av Svedalas översiktsplan

I läsningen av översiktsplanen sattes materialet in i en ny kontext genom att de citat och stycken som ansågs besvara analysfrågorna klipptes ut och sattes in i ett nytt dokument. För att sortera materialet delades sedan resultatet från läsningen upp i olika tematiska ingångar. Dessa tematiska ingångar var inte förutbestämda utan framstod som mest centrala beträffande landsbygdens framställning efter att materialet började sorteras och delas upp. Materialet sorterades i början förbehållslöst, men efter ett tag framstod tre teman i materialet. De tematiska ingångarna har funkat som ett tillvägagångssätt och är formade utifrån empirin. De är dessutom tänkta att förmedla och kategorisera materialet så att resultatet kan presenteras på ett överskådligt sätt. De tematiska ingångarna är alltså lika mycket ett tillvägagångssätt som en metod för att presentera resultatet. De tematiska ingångarna som, efter kategorisering och sortering av materialet, framstod som relevanta för att besvara analysfrågorna och som analysen därmed presenteras utifrån är:

- Bevarande kontra utveckling
- Marknadsföring, tillväxt och entreprenörsstrategi
- Levnadsvillkor

5.1 Bevarande kontra utveckling

”Här finns närhet till arbete, boende, service och natur. I den lilla staden på landet skapas goda livsmiljöer där det är lätt att leva ”Det goda livet”. Här finns attraktiva mötesplatser och goda möjligheter till rekreation.”- s. 2.

Kommunens vision är ”Det goda livet i den lilla staden på landet” och översiktsplanen börjar med en introduktion till vad visionen innebär. Det framgår tidigt att förutsättningarna för att uppnå visionen är att *”kombinera tryggheten i den lilla staden med möjligheten till en rik fritid”* (s. 4). Den rika fritiden består av upplevelser och rekreation. Stadens tillgång till landsbygden för att ta del av rekreation är därmed en kärnfråga. Bilden som målas upp är att landsbygden skall tillgodose tätortsbornas behov av fritid och därmed skapa livskvalitet. Närrekreation och ett väl utbyggt gång- och cykelvägsnät nämns också som viktiga beståndsdelar för tätorten. Landsbygdsbornas behov av gång- och cykelnät och av en rik fritid och närrekreation nämns däremot inte i stycket.

För att nå visionen förespråkar kommunen förtätning i Svedalas tre tätorter: Svedala, Bara och Klågerup. Detta motiveras dels med hållbar utveckling. Genom att förtäta tätorterna, menar kommunen, hushåller man med åkermark, natur- och grönområden samt minskar klimatpåverkan

då allt fler åker kollektivt. Förtätning och stadsmässighet framhålls i översiktsplanen som något självklart och staden tillskrivs mycket potential.

”En sammanhållen bebyggelseutveckling, koncentrerad till de tre större tätorterna, sparar Svedalas åkermark, natur- och grönområden samt minskar klimatpåverkan genom att fler får möjlighet att åka kollektivt. Samtidigt förbättras underlaget för service och förutsättningarna ökar för att den lilla staden ska utvecklas och få fler mötesplatser för olika kategorier av människor.” - s. 4.

Redan i introduktionen urskiljs en tydlig uppdelning mellan stad och land, där landsbygden framställs som att den finns till för att tillgodose tätortens behov av rekreation. Citatet ovan vänder sig tydligt till de boende i tätorterna: genom en satsning på staden förbättrar kommunen underlag för service och mötesplatser. Landsbygden skall bevaras utifrån sin tillgång till natur, åkermark och grönområden.

”I ambitionen att bli ”staden på landet” ligger en tanke om att förtäta kommunens tre centra och göra dem mer stadsmässiga samt utveckla handeln i centrala lägen.” - s. 6.

Sloganen ”staden på landet” förstärker det urbana fokuset genom att den indikerar att landsbygden finns som stadens motsats. Citatet ovan visar att ambitionen om att bygga stad på landet framför allt riktar sig till en utveckling i tätorten. I tätorterna bygger kommunen ”stad” men möjliggör fortfarande en ”stad på landet” genom att landsbygden bevaras och finns tillgänglig för rekreation. Landsbygden ”hålls kvar” i sin traditionella roll medan staden utvecklas.

”Ett tillgängligt landskap för rekreation och friluftsliv bidrar till att locka människor att flytta till Svedala eller komma hit under sin aktiva fritid.” - s. 9.

”Boende i tätorter har stort behov av rekreation och friluftsliv” - s. 10.

Framställningen av landsbygden som något som finns till för att tillgodose staden med rekreation ger en känsla av att landsbygden reduceras till att vara en kuliss i bakgrunden av staden. Denna bild förstärks genom att landsbygdsborna inte tillskrivs egna behov i visionen, annat än att tillgodose tätortsbornas behov av tillgång på rekreation och fritid på olika sätt. Idén om landsbygden som idyll (se punkt 3.1) är tydlig, där landsbygden står för ro och harmoni i kontrast till stadens liv och kultur.

Landsbygden tillskrivs å ena sidan potential i att kunna förse staden med rekreation, men framställs samtidigt som något ”föråldrat” som blivit över efter urbaniseringen. I introduktionen till avsnittet ”landsbygdsutveckling” finns ett tydligt exempel på detta. Under rubriken ”En landsbygd i förändring” står det att *”den ökade urbaniseringen ställer nya krav på den*

kvarvarande landsbygden” (s. 33, författarens understrykning).

Att måla upp landsbygden som något kvarvarande efter urbaniseringen kan tolkas som ett sätt att säga att staden är det ”normala” och att landsbygden därmed blir det ”onormala”, en föråldrad restprodukt. Staden blir självklar medan landsbygden blir bristfällig. Detta synsätt möjliggör en reducering av landsbygden till något i behov av förändring.

”Jordbruket står inför en omställning i och med att jordbruksstöden kommer att avskaffas. Det kommer troligen att medföra att de stora jordbruksföretagen blir större, samtidigt som de mindre försvinner eller blir beroende av binärningar för sin försörjning. Miljöförstöring och klimatförändringar kommer att medföra att stora delar av Jordens odlingsmark kan komma att bli obrukbar i framtiden. Konsekvenserna av det är svåra att bedöma. Jordens befolkning fortsätter att öka vilket inte kommer att minska behovet av odlingsbar mark.” - s. 35.

I citatet ovan tillskrivs jordbruket problem, men även potential att förändras. Kommunen skriver att bidrag avskaffas, gårdar får nya funktioner, klimatförändringar kan leda till en ökad risk för svamp och skadedjur och oljan riskerar att ta slut. Kommunen förutspår att de stora bönderna blir större och de mindre kommer utveckla binärningar för försörjning: energi, klimat eller upplevelser. Landsbygden framställs som något i stort behov av förändring och under rubriker som ”en landsbygd i förändring”, tillskrivs landsbygden nya funktioner.

”För södra Sveriges del kan klimatförändringarna betyda längre växtsäsonger vilket gynnar jordbruket på en global marknad. Osäkerheten om hur länge världens oljetillgångar kommer att räcka och vad som i framtiden ska ersätta oljan som drivmedel kan innebära nya möjligheter för jordbruket” - s. 35.

Detta stämmer överens med Woods (2010) observationer om att vi är inne i en period där landsbygdens fundamentala roll ifrågasätts på grund av ekonomiska förutsättningar, globalisering m.m. Enligt Woods leder denna utveckling till att landsbygdsfrågan idag tenderar att handla om vilken specifik roll landsbygden skall ha och vilken utveckling som bör uppmuntras inom den. Denna tendens är väldigt tydlig i översiktsplanen, bland annat i citatet ovan.

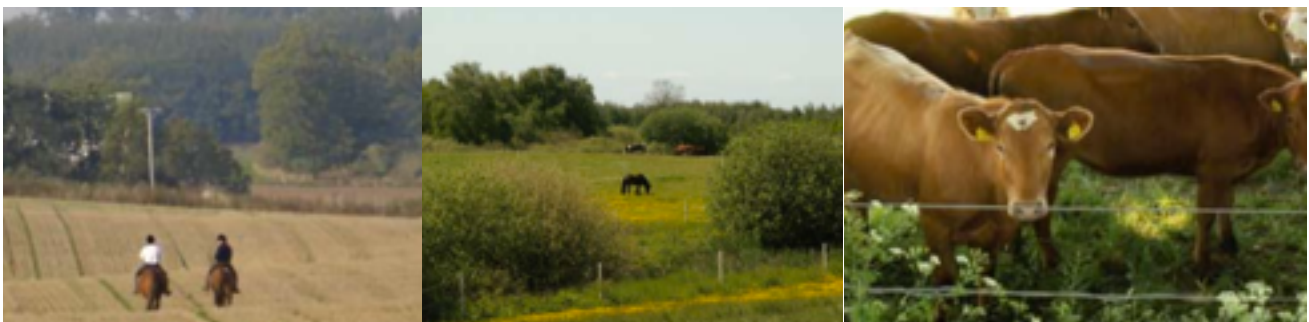
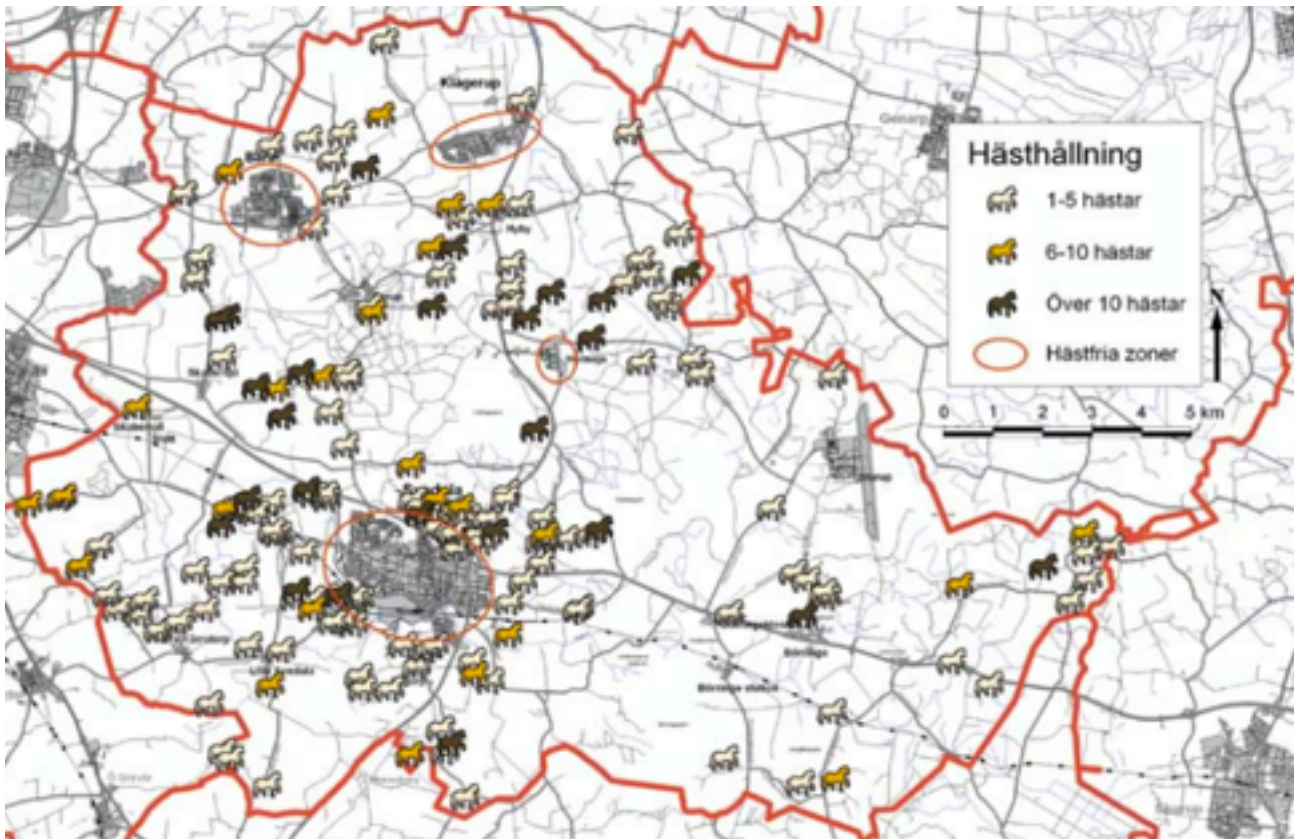
”En levande landsbygd med gods, gårdar, sjöar, skog och rekreationsanläggningar är några av de positiva kvaliteter som ingår i utgångspunkterna för kommunens utveckling. Jordbruket, på en av landets bästa jordar, ska leva vidare. Förutsättningarna för jordbruket förändras ständigt: bidragen håller på att avskaffas, energigrödor blir viktiga i kampen mot klimatförändringen och avstyckade gårdar får nya funktioner.” - s. 9.

I och med dessa stora förändringar skriver kommunen ofta att utveckling på landsbygden ska ske på jordbrukets villkor. Kommunen presenterar att jordbruket står inför stora förändringar men att det finns potential för nya funktioner på landsbygden. Men när detta undersöks vidare handlar

det framför allt om andra åtgärder än om att faktiskt uppmuntra energigrödor och matproduktion. Hästnäring presenteras exempelvis ofta som en del av "lösningen" på hur landsbygden ska förändras (på så vis kan kommunen hålla landskapet öppet och locka människor till kommunen eftersom landskapet tillgängliggörs, se s. 9 i översiktsplanen). Även upplevelsebranschen tillskrivs potential:

"Ett tillgängligt landskap för rekreation och friluftsliv bidrar till att locka människor att flytta till Svedala eller komma hit under sin aktiva fritid. Landskapet är också en förutsättning för etableringar och sysselsättning inom upplevelsebranschen" - s. 9 .

I och med detta blir det svårt att ta kommunens ord om att jordbruket ska prioriteras på allvar. Det går att urskilja en maktrelation i att vissa funktioner, speciellt hästnäring, uppmuntras medan andra intressen inte får samma utrymme. Det blir bland annat tydligt i valet av bilder i kapitlet "Landsbygdsutveckling". Tre av tio bilder i avsnittet innehåller hästar. Ytterligare en bild kan sägas vara relaterad till hästnäringen (en bild på kor med texten "tillgången på betesdjur är begränsad", ett problem enligt kommunen skall lösas med fler hästar). Ingen av de övriga sex bilderna representerar exempelvis jordbruket, utan är bilder på naturområden och bebyggelse och förstärker idén om landsbygden som idyll (se nästa sida).

Fig 8-11. Bilder med hästar och betesdjur från Svedalas översiktsplan.
Bild: Svedalas översiktsplan s. 43, 41, 36 resp. 38.

En förutsättning för att Svedala skall kunna leva upp till sin vision om ”staden på landet” är, enligt kommunen, en satsning på urbanisering och förtätning. Samtidigt målas konsekvenserna av denna urbanisering som landsbygdens stora utmaning, landsbygden är ”kvarvarande” efter urbaniseringen (s. 33). Som lösning på landsbygdens utmaning tillskrivs näringslivet en viktig roll. Kommunen nämner som sagt på flera ställen att de uppmuntrar hästverksamhet. De skriver även att kommunen uppmuntrar näringar inom upplevelsebranschen. Ekoturism och kulturturism är också en del av lösningen där arbetstillfällen skapar liv och bidrar till vården av natur- och kulturvärden.

Landsbygden har alltså ”blivit över” av en urbanisering (som kommunen uppmuntrar) och behöver därmed anpassa sig därefter för att överleva. Lösningarna på problemet ser lite olika ut men ofta handlar det, som visas ovan, om att landsbygden skall förse tätortens behov av rekreation och upplevelse på olika sätt. Den potential och de förutsättningar som krävs för att landsbygden skall förse mat eller energi återfinns inte. Trots att kommunen konstaterar att jordbruket centraliseras och industrialiseras förefaller det finnas en viss sentimentalitet kring de funktioner som uppmuntras. Det som lyfts upp är verksamheter som bidrar till rekreation och upplevelse, eller som upprätthåller en idyllisk bild av landsbygden i form av småskalig tillverkning och bed- and breakfasts:

”För att stödja och uppmuntra en dynamisk ekonomi på landsbygden ställer sig kommunen positiv till nya verksamheter knutna till jordbruk och landsbygd i och i anslutning till befintliga byggnader. Olika former av jordbruksmiljöer är en del av kommunens särart. Här finns de stora godsena och slotten, statarlängorna och de typiska skånelängorna som ibland bildar fyrilängade gårdar. Ekoturism, upplevelseindustri och kulturturism kan utvecklas kring dessa kvaliteter. Det kan vara Bed- and Breakfast, bo på lantgård, tillverkning i liten skala, verkstäder eller liknande.” - s. 36.

En intressant aspekt är att det i någon mån är landsbygdsborna själva som förväntas ta ansvar för att utveckla landsbygden (genom näringsliv). Landsbygden skall lösa sina egna problem, för sin egen överlevnads skull, på stadens villkor. Liknande krav om att ”lösa sina egna problem” ställs inte på de boende i staden. Detta stämmer överens med Rönbloms (2014) observationer som nämns i punkt 1.1. Det finns även paralleller i synen på att landsbygden skall utvecklas av medborgarna själva till Woods (2010) idé om att det, efter modernismen, skedde ett paradigmskifte i sättet landsbygden framställdes. Under modernismen framställdes landsbygden som något som ”låg efter” staden och som reaktion på detta började istället förändringar underifrån förespråkas, i form av involvering av lokala medborgare för att använda sig av lokala resurser. Strategier kom därför ofta att handla om att hjälpa landsbygden att själva identifiera och implementera planer för utveckling. Samtidigt menar Woods som sagt att vi idag är i en period

där man till följd av globalisering och ekonomiska förutsättningar istället har kommit att behandla och ompröva landsbygdens fundamentala roll och funktion.

I översiktsplanen kan spår urskiljas från alla Woods tre föreslagna paradigmskiften. Landsbygden framställs i vissa fall som något föråldrat, likt hur Woods menar att landsbygden framställdes under modernismen. Detta sker bland annat genom att översiktsplanen använder begrepp som att landsbygden är *”kvarvarande efter urbaniseringen”* (s. 33). Samtidigt baseras den utveckling kommunen förespråkar på en föreställning om att denna utveckling ska ske från ett underifrånperspektiv där medborgare på landsbygden själva tar ansvar för utvecklingen genom att utveckla näringar.

Frågan är om den utveckling kommunen förutsätter skall ske från ett underifrånperspektiv (typ utveckling av turism och upplevelser) är baserad på en efterfrågan hos de som bor och verkar på landsbygden och om de involverats i processen. Om så inte är fallet är frågan vilken relevans de föreslagna åtgärderna egentligen har, samt hur förankrade de egentligen är i Svedalas rurala lokaliteter. Är ekoturism och bed and breakfasts viktiga för landsbygdsborna eller endast ur ett tätortsperspektiv? Vidare behandlas landsbygdens grundläggande funktion, baserat på faktorer som ändrade ekonomiska förhållanden, globalisering, och klimatförändringar. Även dessa faktorer stämmer överens med de Woods föreslår. I översiktsplanen finns även rubriker som *”En landsbygd i förändring”* (s. 35) som ytterligare förstärker tonen om att landsbygdens grundläggande funktion behöver diskuteras.

Häst- och upplevelseindustrin tillskrivs stor potential på flera ställen i översiktsplanen. Däremot omnämns oftast företagsetablering i staden som något förbehållslöst positivt och enkelt medan etablering på landsbygden hör ihop med problem och hinder: *”En stor del av kommunen omfattas av riksintressen för natur- och kulturmiljö, friluftsliv m m. Inom dessa områden är det olämpligt att etablera verksamhetsområden. Värdefull jordbruksmark och områden med landskapsbildsskydd är också olämpliga som verksamhetsområden. Det innebär att det egentligen inte finns några lätt identifierade utbyggnadsområden för verksamheter i kommunen”* (s.33). Att satsa på områden för utbyggnad av verksamheter på landsbygden framställs alltså som nästintill omöjligt på grund av all det bevarande och skydd som omgärdar den. Istället blir det tydligt att vad som faktiskt prioriteras är friluftsliv och kulturmiljö. Näringslivet, som framstår som centralt för landsbygden överlevnad, måste alltid förhålla sig till detta.

Samma tänkande om vad landsbygden egentligen “får” innehålla blir tydligt i fråga om störningar i form av lukt från djurgårdar. Hästgårdar uppmuntras på flera ställen i översiktsplanen som något positivt för både rekreation och tillväxt. Samtidigt nämns det på flera ställen att det är viktigt att hålla hästgårdarna på avstånd från tätorter och bebyggelse. Trots att detta baseras på Boverkets riktlinjer om allergi och lukt förstärker det känslan av att det som är land och stad i *”staden på landet”* måste hållas åtskilda. Landsbygden får finnas som en idyllisk kuliss och

verksamheter som upprätthåller den här bilden uppmuntras. Det som inte passar in i den här bilden inkluderas och uppmuntras inte. Den rurala idyllen är skapad ur ett urbant perspektiv och bygger på landsbygden som motpol till staden. Detta stämmer överens med Bells (2006) observationer om att upprätthållandet av landsbygden som idyll präglas av ett renhetsideal, och de störningar den innehåller ska hållas på avstånd.

Begränsning av utvecklingen av näringslivet på landsbygden blir även tydlig på sidan 35 i översiktsplanen där det står att *”Natur- och kulturvärden beskrivs i egna avsnitt men landskapet, natur- och kulturvärden samt landsbygdsutveckling berör i princip samma områden med ett landskap och en struktur som den fortsatta utvecklingen ska förhålla sig till”*. I citatet framkommer det att landsbygdens utveckling alltid måste förhålla sig till bevarande. I ingressen till kapitlet ”Landsbygdsutveckling” står det att *”Svedala kommun strävar efter att behålla landsbygden levande med ett hållbart jordbruk och ett öppet landskap. Samtidigt ska natur- och kulturvärden bevaras och utvecklas. Tysta områden av orörd och vacker natur är särskilt värdefulla”* (s. 33).

Citaten ovan belyser en paradox: samtidigt som kommunen konstaterat att landsbygden måste förändras ställer kommunen samtidigt höga krav på att landsbygden endast får utvecklas inom traditionella ramar av vad kommunen anser att landsbygden ”bör” innehålla. Detta leder återigen till en begränsning av landsbygden då den alltid måste förhålla sig till natur- och kulturvärden och landsbygdens visuella och rekreativa kvalitéer. Landsbygden får krav på sig som eventuellt är orimligt svåra att leva upp till. Det finns ännu i paradox i det faktum att det i många fall är landsbygdens problem som också måste bevaras. Utveckling som sker inom landsbygden måste i vissa fall förhålla sig till det som pekas ut som problem. Ett exempel på detta är att kommunen vill bevara låg befolkningstäthet trots att det pekas ut som anledningen till att det inte finns ett tillräckligt stort befolkningsunderlag för att tillgodose landsbygdsbefolkningen med service och kollektivtrafik.

”En sammanhållen bebyggelseutveckling, koncentrerad till de tre större tätorterna, sparar Svedalas åkermark, natur- och grönområden samt minskar klimatpåverkan genom att fler får möjlighet att åka kollektivt. Samtidigt förbättras underlaget för service och förutsättningarna ökar för att den lilla staden ska utvecklas och få fler mötesplatser för olika kategorier av människor.” - s. 4.

Qviström (2013) menar att Svedala kommun, trots att de säger att landsbygden förändras, inte tar hänsyn till dessa förändringar i planeringen. Qviström menar vidare att både framställningen och det som bevaras framför allt utgår från en idé om landsbygden som idyll, snarare än det faktiska levda landskapet.

Parallellt med att bedriva jordbruk menar kommunen att landsbygdens invånare och näringsidkare samtidigt kan driva kultur och naturturism på olika sätt. Genom att associera landsbygden till natur och nämna levande hållbart jordbruk i samma mening som tysta områden av orörd vacker natur reduceras landsbygden åter igen till en kullis. Jordbruket reduceras till att

vara en del av naturen och utvecklingen på landsbygden måste ständigt förhålla sig till ett bevarande av dessa naturkvalitéer. Att kommunen redan i ingressen till kapitlet "Landsbygdsutveckling" skriver att "*orörda områden och natur är speciellt viktigt*" (s. 33) och att landsbygdens utveckling alltid måste förhålla sig till "natur -och kulturvärden" är exempel på detta. Det finns en potentiell krock mellan landsbygden som idyll och landsbygden som "verklighet".

Att landsbygdens invånare själva förutsätts ansvara för utvecklingen blir dessutom åter igen tydligt, då kommunen lägger en stor tilltro till landsbygdens företagare att själva ansvara för att bevara natur- och kulturvärden. Det som framkommer som viktigt att bevara är bland annat landskapets visuella kvalitéer i form av bevarandet av ett öppet landskap och vacker natur. Detta kan kopplas till den "rurala blicken" och att konsumtionen av landsbygden ofta har det visuella i fokus. Precis som Olwig (2004) skriver är landsbygden och landskapet så knutet till vår idé av natur att vi tenderar att reducera landskapet till något visuellt snarare än något levtt. Olwig menar att det som refereras till som bevarandevärd natur ofta bortser från den mänskliga påverkan på landskapet. Man glömmer bort att landsbygdens landskap är en konstruerad, kulturell verklighet genom att den ständigt representeras som "naturlig". Att landsbygden så tätt knyts till kulturvärden, bland annat genom att kommunen skriver att avsnitten "*Landsbygdsutveckling*" och "*Natur- och kulturvärden*" i princip hade kunnat vara ett och samma kapitel, i översiktsplanen kan vara ett led av detta.

Denna tendens kan vidare kopplas till idén om landsbygden som idyll. Bell (2006) urskiljer i sin forskning tre olika former av idyllisering som dominerar: den pastoral, det naturliga och det äventyrliga. I översiktsplanen finns spår av alla tre idylliseringar och de är alla kopplade till varandra på olika sätt. Den pastoral idylliseringen märks genom reduceringen av jordbrukslandskapet till något visuellt. Den naturliga, otämjda idylliseringen märks i retoriken kring de "orörda naturområdena". Den äventyrliga idylliseringen är tydlig i det att översiktsplanen framställer landsbygden framför allt som en plats för upplevelser av olika slag. Kanske är reduceringen av landsbygden till något idylliskt att se och uppleva en bidragande faktor till att kommunen inte talar lika mycket om levnadsvillkor på landsbygden som i tätorten (se punkten "Levnadsvillkor" längre ner i analysen).

5.2 Marknadsföring, tillväxt och entreprenörsstrategi

Flera forskare pekar på att det skett omfattande strukturella förändringar i samhället som satt nya villkor för den kommunala planeringen. Planeringen har skiftat fokus från förvaltning och fördelning av resurser till att istället handla om entreprenörmässiga utvecklingsstrategier. Ett exempel på en sådan strategi är platsmarknadsföring. Platsmarknadsföring handlar om att ge en positiv, entydig och enhetlig bild av en plats. Målet är både att locka nya invånare, företag och turister men även att skapa stolthet och en känsla av framtidstro hos de som redan bor och verkar i kommunen (Fredriksson, 2014; Harvey, 2009). Denna platsmarknadsföring är väldigt tydlig i översiktsplanen och genomsyrar mycket av det som skrivs.

”Genom att utveckla dagens karaktär av småstad till en tydligare stadsstruktur med god service och många attraktiva mötesplatser i de tre större tätorternas centra, hoppas vi locka fler att välja Svedala kommun. Kultur- och naturmiljön samt ortens småstadskaraktär ger förutsättningar för trygghet. Skolor, förskolor, vård och omsorg håller hög kvalitet och förstärker Svedalas varumärke ytterligare.” - s. 2 .

Poängen med platsmarknadsföring är en tanke om att de kommunala intäkterna ökar när nya invånare och företag investerar och konsumerar och idén är att detta i sin tur får positiva spridningseffekter för alla invånare i kommunen. I citatet ovan är det tydligt att kommunens vision framför allt går ut på att locka fler att flytta till Svedala. Detta gäller också för företag och näringsliv:

”Hur går vi från dagens cirka 19 000 invånare till 25 000 invånare på 16 år med bibehållen kvalitet? Hur lyfter vi på bästa sätt fram kommunens positiva värden för att locka fler att bosätta sig här och få fler företag att etablera sig i kommunen?” - s. 4

Det finns flera forskare som ställer sig kritiska till användandet av platsmarknadsföring och varumärkesbyggande i planeringsammanhang. Harvey (2009) menar exempelvis att det finns en tendens till att entreprenörsstrategierna leder till att sociala frågor behandlas först efter att ekonomisk utveckling säkrats. Välfärd för kommunens invånare ses som en konsekvens av tillväxt snarare än en konsekvens av god välfärd (Harvey, 2009; Fredriksson, 2014). Mikael Jonasson vid Högskolan i Halmstad skrev 2010 en rapport där även han ställer sig kritisk till platsmarknadsföring. Enligt Jonasson porträtteras platser olika genom att vissa av dem gynnas av resurser och lokaliseringar av attraktiva och värdefulla aktiviteter. Genom att förstärka redan starka platser och utelämna platser som inte är gynnsamma från början förstärks en geografisk ojämlikhet. Eftersom det råder en konkurrens av rummets resurser förstärks de som redan har en fördelaktig position och får därmed förnyad uppmärksamhet och resurser. Det finns tydliga spår av detta i Svedalas översiktsplan. Det märks exempelvis i avsnittet om kommunikation och kollektivtrafik:

”Malmöbussen på linje 141 kör en runda i Svedala och fyller därigenom en funktion som lokalbuss i tätorten. Det kommer troligen inte att finnas underlag för lokalbussar under planeringsperioden eftersom det krävs cirka 15 000 invånare som underlag för lokal busstrafik, men under 2020-talet kan det bli aktuellt även i Svedala.” - s. 46.

I citatet blir det tydligt att kommunen utgår från att tillgång till kollektivtrafik inte är aktuellt om det inte finns ett tillräckligt stort befolkningsunderlag. Att det krävs ett visst befolkningsunderlag för att tillgodose service som t.ex. kollektivtrafik blir en sanning snarare än ett aktivt val.

Detta leder till att kommunen kan tysta de konsekvenser som uppstår för exempelvis boende på landsbygden och deras möjlighet välja att färdas med kollektivtrafik istället för bil. Som uppsatsen visar i avsnittet ”Bevarande kontra utveckling” är det ett aktivt val av kommunen att inte bygga nya bostäder på landsbygden. Det kommer alltså, enligt kommunens filosofi, aldrig

finnas ett tillräckligt stort befolkningsunderlag för att tillgodose god kollektivtrafik där. Trots detta är en levande landsbygd är centralt för kommunens vision. När kommunen tystar landsbygdens behov av kollektivtrafik och gör det till en sanning att det inte går att ha kollektivtrafik om det inte finns tillräckligt befolkningsunderlag undviker de samtidigt att diskutera konsekvenserna av detta.

Tystandet av konsekvenser blir även tydligt i samband med diskussionen kring ekologisk hållbarhet. Kollektivtrafiken pekas nämligen ut som en avgörande faktor för att nå ekologisk hållbarhet. På sidan 45 skriver kommunen att det är ett problem att *”den som redan satt sig i bilen ofta väljer att köra bil hela vägen”*. En förutsättning för att minska bilåkandet blir därför att bo inom gångavstånd (max 1 km) eller cykelavstånd (2 km) från en busshållplats. Trots detta nämns på samma sida endast kollektivtrafik i anslutning av utbyggnad av bostäder som en *”förutsättning för hållbar utveckling eftersom biltrafiken då kan minskas”* (s. 45). Här blir det tydligt att kommunen tystar landsbygdens behov av kollektivtrafik och att den som berörs av kommunens satsningar framför allt är de tilltänkta inflyttarna och de befintliga invånarna i tätorterna. De ekologiska konsekvenserna av att folk utanför tätorten kör bil tystas eftersom kommunen utgår från att det är en sanning att kollektivtrafik ändå aldrig kan finnas där. Vidare pekar exemplet om kollektivtrafik på att de ekonomiska faktorerna styr över de ekologiska.

Att vara transparent med möjliga ”negativa” konsekvenser går dock emot platsmarknadsföringens grundläggande idé som bygger på en enkelhet och tydlighet. Varumärkesbyggande försvåras av platserns komplexitet. Jonasson (2010) menar att kommuner i marknadsföring av platser tvingas likforma, koncentrera, reducera och förenkla bilden av platser. Denna förenkling gör att det är svårt att inkludera alla de röster som finns i kommunen. Att platser porträtteras olika genom att vissa av dem gynnas av resurser och lokaliseringar av attraktiva och värdefulla aktiviteter blir tydligt i hur landsbygden genomgående hamnar i skymundan medan tätortens position stärks. Landsbygden hålls kvar i sin traditionella roll medan staden utvecklas. De ojämlikheter som finns förstärks och reproduceras genom att de redan starka platserna förstärks och därmed utelämnar de platser som inte anses vara ekonomiskt lönsamma att satsa på.

Utifrån detta är det intressant att diskutera kring kommunens slogan *”det goda livet”*. Sloganen är tätt knutet till idén om att leva i *”den lilla staden på landet”* (s. 2). Tillgången till landsbygden som idyll för rekreation är central för stadens varumärkesbyggande. I och med detta reduceras landsbygden till att vara en kuliss i bakgrunden av staden som framför allt finns till för att stärka stadens varumärke genom sin idyll och sitt rika friluftsliv. Enligt Jonasson leder platsmarknadsföring till att de faktorer som inte anses skapa värden för människor kommunen vill locka till sig som potentiella konsumenter, företag eller inflyttare utelämnas. Eftersom landsbygden används för att sälja in en idé om ett idylliskt och harmonisk leverne finns det alltså, enligt platsmarknadsföringens principer, ingen poäng med att ha med andra faktorer.

I översiktsplanen marknadsför kommunen med att boendemiljön i de centrala delarna (såväl som i byar) är fantastisk, framför allt på grund av det rika friluftslivet.

”Svedala har en fantastisk boendemiljö såväl i de centrala delarna av Svedala, Bara och Klågerup som i byar, på gods och gårdar. Landskapet erbjuder goda möjligheter till ett rikt friluftsliv. Allt detta är fördelar som kan och bör utnyttjas. Att finnas mitt i den växande Öresundsregionen och samtidigt kunna njuta av det tysta, goda och lugna livet i Svedala är en stor tillgång.” - s. 7

I citatet blir det tydligt hur landsbygden förknippas med idyll och används för att bygga kommunens varumärke. Detta sker bland annat genom användandet av meningar som att man i kommunen skall *”kunna njuta av det tysta, goda och lugna livet”*. Det går även igen i den typ av bilder kommunen använder sig av i översiktsplanen. Den stadsmässighet kommunen förespråkar ska byggas i tätorterna syns väldigt lite i valet av bilder, där det istället ofta är en landsbygd som framhävs.

Fig 12-15. En idyllisk bild målas upp med valet av fotografier i Svedalas översiktsplan.
Bild: Svedalas översiktsplan s. 3, 37, 40 resp. 42.

Vidare reducerar kommunen, genom att tillskriva det rika friluftslivet som synonymt med en fantastisk boendemiljö, landsbygdens behov av andra faktorer som påverkar hur man upplever sin boendemiljö (som exempelvis tillgång på service och kollektivtrafik). Här kan paralleller dras

till hur landsbygden framställts historiskt sätt. Woods (2010) menar att det finns en historisk tradition av att dölja levnadsvillkor på landsbygden genom att reducera den till en idyll. Att tillskriva friluftslivet som synonymt med en fantastisk boendemiljö på landsbygden kan även tolkas som ett led av att landsbygden ofta reduceras till en visuell kuliss av bevarandevärd natur. Detta synsätt är så inbäddat i vår kultur att vi tenderar att glömma bort att det mesta som finns på landsbygden är skapat av människan (Olwig, 2004). Vidare tydliggör kommunen att ambitionen om ”staden på landet” framför allt handlar om att satsa på tätorterna:

”I ambitionen att bli ”staden på landet” ligger en tanke om att förtäta kommunens tre centra och göra dem mer stadsmässiga samt utveckla handeln i centrala lägen.” - s. 6.

Tonen är vidare redan satt för vilka som får ta del av fördelarna av detta:

”En sammanhållen bebyggelseutveckling, koncentrerad till de tre större tätorterna, sparar Svedalas åkermark, natur- och grönområden samt minskar klimatpåverkan genom att fler får möjlighet att åka kollektivt. Samtidigt förbättras underlaget för service och förutsättningarna ökar för att den lilla staden ska utvecklas och få fler mötesplatser för olika kategorier av människor.” - s. 4.

I citatet framställs en sammanhållen bebyggelseutveckling i tätorten som en förutsättning för att förbättra underlaget för service. Citatet ovan är ett exempel på att konsekvenserna detta får för landsbygden tystas. Återigen slår kommunen alltså fast att välfärd för kommunens invånare är en konsekvens av tillväxt snarare än en konsekvens av god välfärd. Landsbygdens kvalitéer i form av ett rikt friluftsliv kan utnyttjas i kombination med att kommunen erbjuder bra bostäder, kommunikationer, kommunal service och bra serviceutbud i tätortsnära lägen. På nästa sida blir det återigen tydligt vem satsningarna i kommunen vänder sig till, nämligen tilltänkta inflyttare:

”Goda kommunikationer och hög inomregional tillgänglighet är också viktigt vid val av bostadsort. Spårtrafiken avgör var människor bosätter sig. Det gäller att rikta nybyggnad till starka kommunikationslägen och se till att det där också finns god service. Boende och pendlingsförutsättningar blir allt viktigare i den framtida Öresundsregionen.” - s. 7.

Ett exempel på när det blir tydligt att välfärd ses som en konsekvens av tillväxt är i kapitlet ”Utbyggnadsområden”:

”Vellinge kommun anger i sin översiktsplan att de vill anlägga en pågatågsstation i Västra Ingelstad. Den kommer i så fall att ligga tre kilometer väster om Västra Kärrstorp. Intresset för att bosätta sig här kommer då att öka. Det är också viktigt att utveckla cykelvägar till stationen och att möjligheter till pendlarparkering skapas” - s. 28.

Det är tydligt vilken roll landsbygden spelar i kommunens varumärkesbyggande strategi: landsbygden skall finnas på stadens villkor. Den service och kollektivtrafik kommunen pratar om

är framför allt kopplad till invånarna och de tilltänkta inflyttarna i tätorten. Ingen stans i översiktsplanen redovisar kommunen för hur landsbygdsborna är tänka att förhålla sig till, eller ta del av, denna service. Landsbygden skall förse staden med friluftsliv och upplevelse och används framför allt för att stärka tätortens konkurrenskraft. Genom att locka med tillgången till friluftsliv kan man, enligt kommunen, leva i en expansiv, dynamisk och urban region men samtidigt ha tillgång till den idylliska landsbygden. Det blir återigen tydligt att det, eftersom landsbygden används för att sälja in en idé om ett idylliskt och harmonisk leverne, inte anses ha någon poäng att inkludera andra faktorer (såsom tillgång till service och kollektivtrafik).

Sammanfattningsvis kan det alltså konstateras att kommunen, genom att reducera landsbygden till en slags kuliss vid sidan om staden, också lämnar många saker ute. Förutom tillgången till service och kollektivtrafik blir konsekvenserna av att framställa landsbygden på detta sätt även tydligt i jämförelsen mellan hur kommunen talar om rekreation för boende i tätorten och för turister jämfört med för de boende på landsbygden. Detta utvecklas vidare under avsnittet ”Levnadsvillkor”.

Vidare är en annan vanlig tendens i platsmarknadsföring enligt Harvey (1989) att fokus flyttas från generell välfärdssträvan till enskilda punktinsatser. Dessa enskilda punktinsatser tenderar att avleda uppmärksamheten från andra problem. Detta syns tydligt i framställningen av landsbygden. Landsbygden målas i översiktsplanen upp som något som måste förändras, men samtidigt hållas kvar i sin traditionella roll. Punktinsatserna handlar framför allt om etablering av nya företag i häst- och upplevelse/turistbranschen samt satsningar på ekoturism.

I sin avhandling hänvisar Fredriksson till Peck, en kanadensisk geograf, som även han kritiserar platsmarknadsföring. Han menar att det får konsekvensen att alla ansträngningar riktas mot samhällets styrande klass, för att tillgodose deras önskningar och behov. Den styrande klassens intressen blir en norm för hur kommunen ska utvecklas, i det här fallet tätorten. Landsbygden får nöja sig med de eventuella positiva effekter som sipprar ned uppifrån. Istället för att omfördela resurser och stärka landsbygden utifrån sina egna förutsättningar blir det en sanning att tillgången till service och kollektivtrafik är beroende av en viss tillväxt och befolkningsunderlag. Detta framställs som en självklarhet och ifrågasätts därmed inte. Därför blir det extra intressant att studera Jonassons rapport från 2010. Jonasson menar nämligen att teorier om marknadsföringens effekter inte nödvändigtvis är tillämpbara på mindre städer, eftersom teorin om marknadsföring hänger på en agglomeration av stora mått (Jonasson, 2010).

5.3 Levnadsvillkor

Beslutet att använda begreppet ”levnadsvillkor” härleds till Michael Woods (2010) som i sin bok ”Rural” menar att de frågor som rör landsbygden i planering och politisk retorik inte tenderar att handla om levnadsvillkor utan snarare om den specifika funktionen landsbygden skall ha och vilken utveckling som skall uppmuntras inom den. Michael Woods använder sig av begreppet

”living conditions” som i detta arbete översätts till ”levnadsvillkor”. Oxford dictionaries definierar ”living conditions” som: *the ”circumstances affecting the way in which people live, especially with regard to their well-being”*. Fritt översatt ungefär: De omständigheter som påverkar sättet folk lever, speciellt med hänsyn till välbefinnande.

Avsnittet ”Bevarande kontra utveckling” visar att Woods observation om att de frågor som rör landsbygden tenderar att handla om landsbygdens specifika funktion snarare än om levnadsvillkor stämmer väl överens med Svedalas översiktsplan. Baserat på faktorer om ändrade ekonomiska förhållanden, globalisering, och klimatförändringar och tillsammans med rubriker som *”En landsbygd i förändring”* har översiktsplanen en underliggande ton om att landsbygdens grundläggande funktion behöver diskuteras. I kombination med detta finns det även tydliga platsmarknadsföringstendenser i översiktsplanen vilket, enligt Harvey (1989), leder till att frågor som rör levnadsvillkor tenderar att behandlas först efter att ekonomisk utveckling säkrats. Eftersom kommunen väljer att inte exploatera på landsbygden hintar kommunen på flera ställen om att det därmed inte finns ett tillräckligt stort befolkningsunderlag för att tillgodose service och kollektivtrafik. Hur detta manifesteras i översiktsplanen visas mer ingående i avsnittet ”Marknadsföring, tillväxt och entreprenörsstrategi” ovan.

Hittills har uppsatsen alltså pekat på flera anledningar till varför landsbygden och tätorten inte framställs på samma sätt vad gäller levnadsvillkor i översiktsplanen. Detta avsnittet går djupare in på hur detta porträtteras i översiktsplanen. Fokus ligger både på rena jämförelser mellan vad som skrivs om boende på tätortens behov jämfört med landsbygden, men även på det som sägs ”mellan raderna” och vilka behov som tystas. Resultatet har även jämförts mot vad Länsstyrelsen och Boverket menar att en översiktsplan bör innehålla gällande levnadsvillkor.

Levnadsvillkor innebär som sagt de omständigheter som påverkar sättet folk lever med speciellt hänsyn till välbefinnande. Det är ofta knutet till aspekter som rör folkhälsostrategier. Hälsosamma och hälsofrämjande boendemiljöer samt möjlighet till ett fungerande vardagsliv är exempel på aspekter som kan rymmas inom begreppet. Det kan handla om frågor som rör jämställdhet, lika rättigheter oavsett bakgrund, tillgänglighet och barnperspektiv. Mer konkret kan det handla om frågor som rör allt från rekreation och säkerhet till närhet till service, en god arbetsmarknad och kollektivtrafik. (Boverket 2014).

Svedala kommun visar en ambition att arbeta med folkhälsoaspekter. På sidan 7 står det att läsa att kommunen har som målsättning att *”skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen”*. Kommunen vill aktivt verka för att *”utveckla möjligheterna till rekreation, motion och upplevelser”*. Detta skall ske genom att utveckla parker, promenad- och cykelstråk, idrott och kultur i tätorten samt att utveckla natur- och kulturvärden på landsbygden. Kommunen nämner också jämställdhet och barnperspektiv som två viktiga aspekter i folkhälsoarbetet.

Enligt plan- och bygglagen 1 kap § 1 skall all fysisk planering *”främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö”*.

Länsstyrelsen pekar ut översiktsplanen som ett viktigt instrument när det gäller att konkretisera folkhälsopolitiska ambitioner i fysisk planering. Översiktsplanens möjlighet att påverka folkhälsan handlar enligt Länsstyrelsen bland annat om trygga och hälsosamma boendemiljöer samt möjlighet för fysisk aktivitet i vardagen. (Länsstyrelsen, 2014).

Rekreation och fysisk aktivitet målas upp som en av de viktigaste folkhälsopunkterna i översiktsplanen och är den aspekt av levnadsvillkor som omnämns flest gånger. Rekreation är också en central punkt för kommunens vision om ”Det goda livet i den lilla staden på landet”:

”Svedala har en fantastisk boendemiljö såväl i de centrala delarna av Svedala, Bara och Klågerup som i byar, på gods och gårdar. Landskapet erbjuder goda möjligheter till ett rikt friluftsliv. Allt detta är fördelar som kan och bör utnyttjas. Att finnas mitt i den växande Öresundsregionen och samtidigt kunna njuta av det tysta, goda och lugna livet i Svedala är en stor tillgång.” - s. 7.

Visionen bygger till stor del på att man skall kunna bo i en expansiv och dynamisk region men samtidigt njuta av friluftsliv i landskapet. Det är även en del av ett varumärkesbyggande för att locka nya invånare till kommunen:

”Ett tillgängligt landskap för rekreation och friluftsliv bidrar till att locka människor att flytta till Svedala eller komma hit under sin aktiva fritid.” - s. 9.

När det gäller rekreation är flera citat ”neutrala” och inkluderar alla kommunens medborgare:

”Grönstrukturen består av gröna områden för växter, djur och människor. Den struktur som dessa områden bildar gör det möjligt för växter och djur att sprida sig och förflytta sig samtidigt som den gör det möjligt för människor att förflytta sig i gröna stråk i staden och på landet.” - s 57 .

Citatet ovan ger en känsla av att rekreation är viktigt för människor som bor både i tätorten och på landsbygden. När en direkt jämförelse görs mellan de fall där det explicit talas om huruvida rekreationen är till för landsbygden eller tätorten blir det dock tydligt att rekreation i så gott som alla fall är skrivet ur ett tätortsperspektiv. Nedan följer ett antal exempel på när rekreation nämns ur ett direkt tätortsperspektiv (författarens understrykningar):

*”Området innehåller stora natur- och kulturvärden och ligger så till att det kommer att bli allt mer värdefullt som rekreationsområde **för de omgivande tätorterna**.” -s. 40.*

*”**I tätorternas närområden** ska rekreation prioriteras, om jordbruket av någon anledning inte kan bestå.” - s. 42.*

”Boende i tätorter har stort behov av rekreation och friluftsliv.” - s. 10.

”Det finns ett stort behov av att utveckla rekreationsmöjligheterna, genom att göra dem bättre tillgängliga med kollektivtrafik och cykel, öka informationen för besökarna och utveckla stråk från de närmast liggande tätorterna för gående.” - s. 10.

Den enda gången rekreation nämns ur ett perspektiv som möjligtvis skulle kunna tolkas som att det direkt vänder sig till landsbygdsborna är under kapitlet ”Landsbygdsutveckling” på sidan 37:

”Rekreationsmöjligheterna i landskapet bör utvecklas utan att stora ytor tas i anspråk. Cykel-, rid- och vandringsleder som gör det möjligt att ta sig från bostäder ut i landskapet till rekreationsområden vore ett värdefullt tillskott. De kan lämpligen följa åar, mindre vägar eller ägogränser.”

Notera dock att kommunen inte på samma sätt som med tätorten direkt skriver att landsbygdsbor har ett behov av rekreation. Utifrån denna obalans i representation är det tydligt att tätortsbefolkningens behov av rekreation överordnas landsbygdens. Med bakgrund i detta är det intressant att läsa Statens folkhälsoinstitut rapport från 2011. I rapporten menar författarna att nämligen att möjligheten till rekreation och fysisk aktivitet ofta är mer begränsad på landsbygden än i tätorten. Detta beror dels på bilberoende men även faktorer som avsaknad av gatubelysning. Rapporten nämner dessutom västra Skåne som exempel på ett landskap som är otillgängligt för rekreation, vilket även bekräftas i översiktsplanen:

”Tillgången till mark för rekreation är begränsad på grund av åkrarna. Allemansrättsligt tillgänglig mark finns främst i gränsen mot det skogsklädda backlandskapet.” - s. 38.

”Tillgången till rekreationsområden begränsas av den odlade marken. Därför bör gång- och cykelstråk anläggas längs vägar, vattendrag eller ägogränser så att man kan nå ut i naturen.” - s. 38.

”Tillgången på allemansrättsligt tillgänglig mark är liten” - s. 35.

Bristen på tillgänglig mark för rekreation i kombination med Statens folkhälsoinstituts rapport gör att det finns anledningar att utveckla och diskutera landsbygdsbornas egentliga tillgång till rekreation tydligare i översiktsplanen. En möjlig anledning till att detta trots det inte görs (utöver de anledningar som nämns i introduktionen till avsnittet) kan vara att landsbygden är tätt förknippad med idén om natur och idyll. Landsbygden och dess invånare tenderar ofta att reduceras till att vara ”ett med naturen” på ett sätt som inte tätortsbor gör. Kanske är det helt enkelt så att det går emot våra invanda föreställningar att det skulle finnas ett behov av rekreation hos landsbygdsbefolkningen, och att det därför inte uppmärksammas.

Ett exempel på en tydlig skillnad mellan hur kommunen talar om rekreation för tätorten jämfört med landsbygden är att kommunen under kapitlet ”Grönstruktur” och under rubriken ”Tätorter” hänvisar till forskning för att förklara människans behov av grönstruktur:

”Människan har behov av både natur och kultur för att må bra. Forskare har också visat att vi blir fortare friska efter en sjukdom, operation eller liknande om vi kan uppleva naturen även om det bara är genom fönstret. Det är många som inte hinner eller kan ta sig ut på långa promenader. För dem och alla boende är det därför viktigt att bostädernas närområden har hög kvalitet.” - s. 60.

Ingenstans hänvisar kommunen på samma sätt till forskning när det gäller landsbygdsbefolkningen, trots att analysen ovan visar att det finns flera anledningar att göra detta (exempelvis baserat på Folkhälsoinstitutets rapport). I samma avsnitt lite längre ner visar kommunen även ett barnperspektiv gällande grönstruktur i tätorterna:

”Inte minst våra barn behöver tillgång till stimulerande parkmiljöer” - s. 61.

En diskussion om barn på landsbygden och deras möjlighet till rekreation eller att ta del av de stimulerande parkmiljöerna nämns dock ingenstans i översiktsplanen. Barnens behov på landsbygden tystas.

Sammanfattningsvis uppstår det alltså en tydlig maktobalans när tätortsbornas behov av rekreation benämns och framställs på ett helt annat sätt än för landsbygdsbefolkningen. Landsbygdsbornas behov av gång- och cykelnät och en rik fritid tystas istället eller tas för givet. Även om det förvisso skrivs att det vore önskvärt att man kunde ta sig ut i naturen från bostäder på landsbygden, tillskriver kommunen aldrig gruppen landsbygdsbor samma behov av rekreation och friluftsliv som de gör med tätorten.

Boende i tätorten omnämns som en grupp på ett sätt som landsbygdsbor inte görs. Ett exempel på detta är formuleringen: *”Boende i tätorter har stort behov av rekreation och friluftsliv.”* (s. 10). Ingenstans i översiktsplanen skriver kommunen på samma direkta sätt att *”Boende på landsbygden har ett stort behov av rekreation och friluftsliv”*, trots att både Statens folkhälsoinstitut och översiktsplanen (mellan raderna) slår fast att så är fallet.

Förutom att jämföra landsbygdens behov med tätorten finns det i översiktsplanen även ett helt avsnitt om *”Turism och rekreation”* (s. 75-82). I detta avsnitt tillskrivs turister, likt tätortsbor, behov på ett sätt som kommunen inte gör med landsbygdsbefolkningen. Ett exempel på detta är att kommunen, utifrån ett turistperspektiv, är noga med att poängtera vikten av att rekreation måste vara tillgänglig för funktionshindrade (s. 82). På samma sida nämns även vikten av busshållplatser. Det blir tydligt att rekreation utifrån landsbygdsbornas perspektiv framställs som något önskvärt men osannolikt, plötsligt framställs som möjligt och ”viktigt” när det gäller turism.

Detsamma gäller kollektivtrafik. Kollektivtrafik, ett behov som tystas för landsbygdsbefolkningen och framställs som omöjligt utan ett tillräckligt befolkningsunderlag, blir plötsligt möjligt trots bristande befolkningsunderlag om det stärker turismen.

Slutsatsen av detta är att kommunen, genom att inte prata om landsbygdsbor som grupp på samma sätt som de gör med turister och tätortsbor, också tystar deras behov av levnadsvillkor såsom service, kollektivtrafik och rekreation. Det här bidrar i sin tur till en reduktion av landsbygden och en tydlig maktobalans. När kommunen talar om tätorten pratar de i allmänhet mycket mer om människors behov jämfört med landsbygden. Genom att benämna grupper som ”turister” och ”boende i tätorten” kan kommunen tillskriva dessa grupper vissa behov, som exempelvis att ”boende i tätorten har ett behov av rekreation”. Att aldrig ge ”boende på landsbygden” ett eget epitet som grupp gör att kommunen kan undvika att explicit skriva om deras behov. Behoven kan därmed tystas utan att det märks, vilket också blir konsekvensen i översiktsplanen.

Vidare är även jämställdhet ett exempel på en folkhälsofråga som inte behandlas explicit för landsbygdsbefolkningen. Jämställdhet omnämns av kommunen som en viktig del folkhälsoarbetet (s. 7). Avsnitt 3.4 visar att landsbygden är extra utsatt för ojämställdhet. Detta betonar vikten av att jämställdhetsfrågan borde diskuteras tydligare och ur ett explicit landsbygdsperspektiv. De jämställdhetsstrategier som nämns i översiktsplanen berör dessutom framför allt tillgång till kollektivtrafik, då kommunen menar att mannen ofta disponerar bilen i familjen:

”Tillgången till fungerande kollektivtrafik är också en fråga om jämställdhet och hälsa. Alla har inte tillgång till bil och i familjer med en bil är det oftast mannen som disponerar den. Möjligheten att åka kollektivt gör att fler kan arbeta vilket stärker självkänslan och en promenad eller cykeltur till busshållplatsen eller stationen är också bra för hälsan” - s. 43.

Som uppsatsen nämnt tidigare diskuteras dock inte tillgången på kollektivtrafik på landsbygden i översiktsplanen. Tvärt om framställs det, mellan raderna, som mer eller mindre omöjligt att tillgodose kollektivtrafik utanför tätorterna på grund av ett för litet befolkningsunderlag. Bristen på allmänna transportmedel, i kombination med forskning som styrker landsbygdens utsatthet i jämställdhetsfrågor, gör att jämställdheten på landsbygden rimligtvis borde påverkas negativt av dålig tillgång på kollektivtrafik. Jämställdhetsfrågan skulle därför kunna diskuteras tydligare ur ett landsbygdsperspektiv i översiktsplanen, exempelvis utifrån en diskussion om tillgången på kollektivtrafik.

En annan anledning till att kollektivtrafiken på landsbygden bör diskuteras tydligare är att den stadsnära landsbygden, som ju Svedalas landsbygd är, drar till sig nya invånare. Detta uppmuntras i översiktsplanen:

”Det finns ett tryck kring tätorterna där många vill bosätta sig på landet.” - s. 35.

”Närheten till Öresundsregionens tätorter gör att många bosätter sig på gårdar, ofta hästgårdar och pendlar till ett arbete i staden.” - s. 36.

Jan Amcoff (2008), forskare vid Uppsala universitet, menar att den stadsnära landsbygden drar till sig många invånare och att denna nya befolkning arbetar, studerar och använder sig av service i näraliggande tätorter. Landsbygdboendet förutsätter omfattande pendling och utbytet mellan staden och dess omgivande landsbygd är, enligt Amcoff, intensivare än någonsin (Amcoff, 2008). Detta utbyte diskuteras dock inte mer i översiktsplanen än citaten ovan.

Orden ”kollektivtrafik” och ”service” nämns inte en enda gång i kapitlet ”Landsbygdsutveckling”. I avsnittet ”Utbyggnadsområden” nämns däremot ordet service hela sju ton gånger och kollektivtrafik nämns sex gånger. Av dessa kan endast ett citat som innehåller begreppen service och kollektivtrafik kopplas till ett område utanför tätorten:

”Holmeja ligger under bullermattan kring Malmö Airport. Det är kommunens fjärde samhälle med cirka 230 invånare år 2006. Den enda service som finns här är en förskola. När arbetet med en ny fördjupning av översiktsplanen för Sturup är avslutat kommer det bullerstörda området förhoppningsvis att kunna begränsas till en mindre yta. I så fall bör möjligheten att bygga i Holmeja studeras i en fördjupning av översiktsplanen eller ett planprogram. Samhället ligger nära väg 108 där busshållplats finns.” - s. 27.

Utifrån citatet framgår det att det finns bullerstörningar, som förhoppningsvis kommer att begränsas till mindre yta. Översiktsplanen vänder sig dessutom till tilltänkta inflyttare snarare än till de befintliga invånarna. Det gör att citatet ovan ger intrycket av att buller inte är ett problem för de som bor där i nuläget, utan bara ett problem utifrån att det inte går att exploatera där. Att den bristande servicen nämns i samband med potentiell utbyggnad kan också tolkas som ett sätt att konstatera att det krävs ett större befolkningsunderlag för att tillgodose mer service. Innan ett tillräckligt befolkningsunderlag säkrats diskuteras inte huruvida tillgången till service är tillräcklig i dagsläget eller ej.

Ett annat citat som möjligtvis skulle kunna tolkas som att inte bara tätortsborna inkluderas i kapitlet ”Utbyggnadsområden” är citatet:

”Målet är att Svedala ska utvecklas till en småstad med allsidig service tillgänglig för invånarna. Utvecklingen av centrum ska leda till en trygg och attraktiv stadsmiljö med bostäder, arbetsplatser, handel och service för alla. Förskolor planeras i anslutning till grönstråk och med tillgänglighet för bil och cykel samt om möjligt kollektivtrafik. För att så många som möjligt ska ha nära från bostaden till förskolan bör det finnas förskolor i olika delar av samhället.” - s. 16.

I citatet menar kommunen att så många som möjligt skall ha nära från bostaden till förskolan och att det därför bör finnas förskolor i olika delar av samhället. Introduktionen till stycket är

däremot skrivet ur ett tydligt tätortsperspektiv vilket gör det svårt att veta om kommunen faktiskt syftar på hela kommunen när de talar om ”samhället”, eller om de endast syftar på hela Svedala tätort.

Kollektivtrafik pekas vidare ut som en viktig aspekt för arbetet mot en hållbar utveckling:

”En utbyggnad av kollektivtrafiken i anslutning till utbyggnaden av bostäder och arbetsplatser är en förutsättning för hållbar utveckling eftersom biltrafiken då kan minskas.” - s. 43.

I citatet nämner kommunen dock endast kollektivtrafiken i anslutning till av utbyggnad av bostäder som förutsättning för den hållbara utvecklingen. Detta trots att kommunen senare i stycket konstaterar att det är fördelaktigt för miljön att underlätta pendlandet med kollektivtrafik genom att ha busshållplats i närheten:

”Den som redan satt sig i bilen väljer ofta att köra bil hela vägen. För att ge fler möjlighet att åka kollektivt bör så många som möjligt bo inom gångavstånd från stationen eller busshållplatsen. Det är möjligt att gå en kilometer till tåget på tio minuter eller cykla två kilometer på samma tid.” - s. 43.

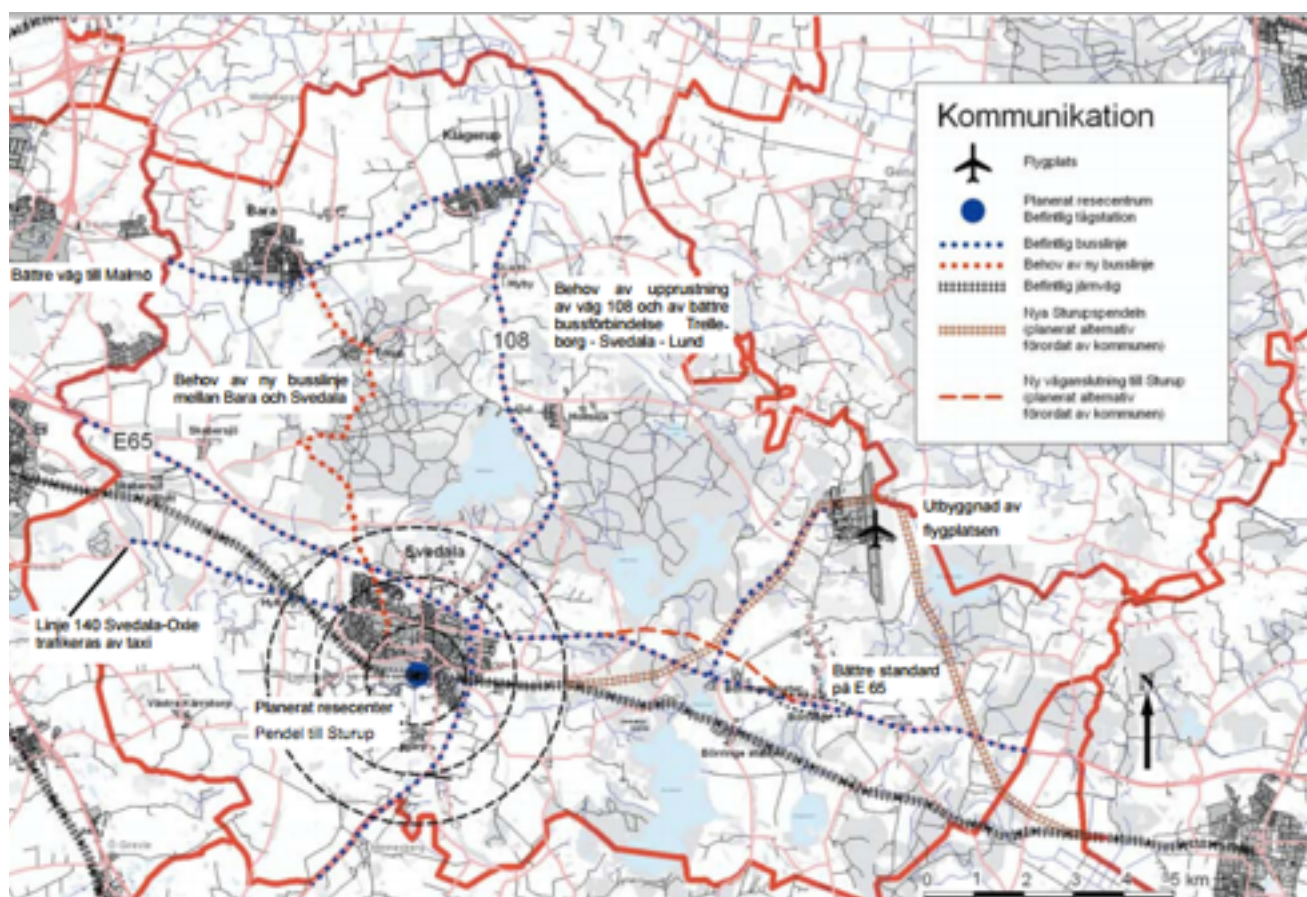
Rimligtvis borde det finnas en stor andel människor på landsbygden som tar bilen till följd av bristande kollektivtrafik. Att det bor lika många på landsbygden som i hela en av Svedalas tre tätorter och att många där tar bilen borde rimligtvis få negativ inverkan på miljön. Detta nämns inte som ett problem, trots att kommunen konstaterar att en utbyggnad av kollektivtrafiken på landsbygden är svår att uppnå på grund av bristande befolkning. Konsekvenserna av detta tänkande diskuteras inte, utan kommunen utgår från att alla har möjlighet att pendla från någon av tätorterna:

”Tågförbindelser är goda men ökad turtäthet på bussarna är önskvärd liksom en bättre harmonisering mellan tåg och buss så att det blir enklare för den som vill göra byten och ansluta till kompletterande trafik. Det är möjligt att ta bussen från Bara, Klågerup eller Svedala tätorts ytterområden till någon av stationerna i Svedala, Malmö eller Lund för att sedan fortsätta med tåg.” - s. 43.

Kapitlet ”utvecklingsområden” är ett av de avsnitt i översiktsplanen som behandlar aspekter som rör levnadsvillkor mest. Eftersom kommunen konstaterat att landsbygden inte är ett utvecklingsområde, utan skall bevaras, diskuteras inte heller landsbygden ur ett folkhälsoperspektiv på samma sätt som utvecklingsområdena. En strategi för hur landsbygden skall kunna få tillgodosedd service och kollektivtrafik trots att den inte är ett utvecklingsområde finns inte med. Ingenstans står det hur landsbygdsbefolkningen skall förhålla sig till den framtida utvecklingen och ta del av den. Förutom tätortens behov av kollektivtrafik nämner kommunen även turismens behov:

”En bussförbindelse mellan Bara och Svedala som också kan ansluta till Torup och PGA-banan eftersträvas. För närvarande finns Naturbussen, som är ett samarbetsprojekt med Malmö och Lund, som går på helgerna.” - s 46.

Återigen blir det tydligt hur kommunen, genom att inte tillskriva landsbygdsbor ett eget epitet som grupp som de gör med turister och tätortsbor, tystar deras behov.

Fig 16. Hur förhåller sig landsbygden till kollektivtrafiken?

Bild: Svedalas översiktsplan, s. 47.

Kartan ovan visar ett tydligt tätortsfokus på kollektivtrafiken. Kommunen visar inte hur den omkringliggande landsbygden förhåller sig till den. Ett alternativ hade exempelvis varit att ha med en karta där man visar vilka som har 1-2 km till en busshållplats och vilka som inte har det. Detsamma gäller service. Det finns flera frågor gällande levnadsvillkor på landsbygden som tystas. Hur förser kommunen invånare utanför tätorterna med service? Var finns det eventuella brister i service och kollektivtrafik och hur förhåller kommunen sig till det?

En mailkontakt på kommunen⁴ menar att det, förutom översiktsplanen, inte finns några övriga dokument som rör landsbygdsutveckling i kommunen att tillgå. För att undersöka upplevelsen av levnadsvillkor intervjuades istället Fredrik Clausson, son till en bonde som vuxit upp och levt

⁴ Mailkontakt med planarkitekt Jeanette Widén Gabrielsson, 08-02-2016

hela sitt liv på Svedalas landsbygd. Han menar att han upplevt en förändring de senaste åren där kommunen skurit ner på mycket service. Som exempel nämner han gatubelysningen som numera är avstängd under vintern. Han menar att detta gör att hans barn känner sig osäkra när de väntar på skolbussen, och att man är mindre benägen att ta sig ut och jogga och gå på vintern. Han saknar även ett barnperspektiv från kommunens sida för hur barnen på landsbygden skall kunna ha samma tillgång till exempelvis kultur som barn i tätorten har. En annan förändring Clausson nämnde var en nedlagd busshållplats som brukade finnas i byn. Det var en taxibuss (man fick alltså ringa och beställa) som gick ner till Svedala och tillbaka. Denna användes enligt Clausson främst av en del äldre i byn som inte hade möjlighet att köra bil. (Intervju med Fredrik Clausson, genomförd 2016-04-05).

Att förpassa diskussionen levnadsvillkor till att bara handla om utbyggnadsområdena gör det att de som bor där i nuläget får ta del av denna tilltänkta utveckling. Ett stort befolkningsunderlag förefaller vara den enda möjligheten att tillgodose service. Men att bevara landsbygden och inte exploatera är en aktiv strategi som är viktig för kommunens varumärke, trots att det inte är ett utbyggnadsområde. Därmed borde kommunen rimligtvis också föra en diskussion om vilka konsekvenser detta bevarande får. Hur tillgodoser kommunen service och kollektivtrafik trots ett litet befolkningsunderlag? Och om det är så att service och kollektivtrafik främst ska finnas i tätorterna, hur förhåller sig då landsbygden till detta?

5.5 Sammanfattning och slutsats

Det urbana tolkningsföreträdet är påtagligt i Svedalas översiktsplan. Konsekvenserna av maktdimensionen som följer genomsyrar samtliga av analysens teman. Detta avsnitt kan därför ses som en tydliggörande sammanfattning av hur och var denna maktrelationen befästs, samt vilka slutsatser som kan dras utifrån detta.

Analysen visar flera exempel på hur landsbygden skapas utifrån tätortens perspektiv och behov. Punkten ”Bevarande kontra utveckling” inleds med att visa att tätorten tillskrivs mycket potential. Det finns även tydliga exempel på hur tätorten framställs som självklar medan landsbygden framställs som särskild. Detta görs bland annat genom att landsbygden tillskrivs ord som ”kvarvarande” efter urbaniseringen. Översiktsplanens vision är att bygga en stad på landet, och detta löses framför allt genom att satsa på att göra Svedalas tre tätorter mer stadsmässiga genom förtätning. Landsbygden framställs närmast som en idyllisk kuliss i bakgrunden av staden som framför allt finns till för att tillgodose tätortens behov av rekreation och visuella utblickar. Detta tydliggörs bland annat genom att landsbygdsbor aldrig tillskrivs egna behov. Sloganen ”staden på landet” förstärker det urbana fokuset genom att den indikerar att landsbygden finns som stadens motsats.

Genom hela översiktsplanen är det tydligt att ambitionen att bygga stad på landet framför allt riktar sig till en utveckling i tätorten. I tätorterna bygger kommunen ”stad” men möjliggör

fortfarande en ”stad på landet” genom att landsbygden bevaras och finns tillgänglig för rekreation. I kapitlet landsbygdsutveckling nämner kommunen inledningsvis en potential i att jordbruket kan utvecklas för bland annat energigrödor och matproduktion. Den utveckling som översiktsplanen framför allt uppmuntrar är dock sådan utveckling som kommunen anser kan stärka kommunens varumärke. Det kan handla om ekoturism, upplevelser och hästgårdar.

I översiktsplanen blir det även väldigt tydligt att den utveckling som uppmuntras bör hålla sig inom ramarna för det som ryms inom idén om landsbygden som idyll. Ett exempel på detta är att kommunen i översiktsplanen skriver att kapitlet ”landsbygdsutveckling” i stort sätt skulle kunna vara samma kapitel som ”natur- och kulturvärden”. Detta visar tendenser till att kommunen bortser från det levda landskapet och istället reducerar landsbygden till något idylliskt, visuellt och utan behov av ett fungerande vardagslandskap. Den viktigaste slutsatsen av temat ”Bevarande kontra utveckling” är att landsbygden ”hålls kvar” i sin traditionella roll medan staden utvecklas. Det finns en paradox i att kommunen, samtidigt som urbanisering och förtätning är en förutsättning för att Svedala skall kunna leva upp till sin vision om ”staden på landet”, målar upp konsekvenserna av denna urbanisering som landsbygdens stora utmaning. Ett exempel på detta är att kommunen vill bevara låg befolkningstäthet trots att det pekas ut som anledningen till att det inte finns ett tillräckligt stort befolkningsunderlag för att tillgodose landsbygdsbefolkningen med service och kollektivtrafik.

En annan slutsats är att översiktsplanen har ett tydligt fokus på platsmarknadsföring och entreprenörsstrategier. Detta får konsekvenser för hur landsbygden framställs. Som nämnts ovan gör det att den utveckling som uppmuntras på landsbygden är starkt knuten till sådant som anses kunna stärka kommunens varumärke. Fokuset på platsmarknadsföring får dessutom konsekvensen att välfärd för kommunens invånare ses som en konsekvens av tillväxt snarare än en konsekvens av god välfärd. Detta förstärker en geografisk ojämlikhet mellan stad och land, då exempelvis tillgång till kollektivtrafik inte är aktuellt om det inte finns ett tillräckligt stort befolkningsunderlag. Eftersom landsbygden aktivt bevaras och inte exploateras kommer det därmed, enligt kommunen, aldrig finnas ett tillräckligt stort befolkningsunderlag för att tillgodose befolkningen med grundläggande service. Översiktsplanen skulle kunna diskutera detta utifrån ett socialt och ekologiskt perspektiv (eftersom landsbygdsbor riskerar att bli beroende av bilen för transport), men de eventuella negativa konsekvenserna som följer tystas. Platsmarknadsföring leder även till att de faktorer som inte anses skapa värden för människor kommunen vill locka till sig som potentiella konsumenter, företag eller inflyttare utelämnas. Eftersom landsbygden används för att sälja in en idé om ett idylliskt och harmonisk leverne finns det alltså, enligt platsmarknadsföringen principer, ingen poäng med att ha med andra faktorer.

Detta förstärker det urbana tolkningsföretaget då hela översiktsplanen framför allt vänder sig till de invånare kommunen vill locka till Svedalas tätorter. Den styrande klassens intressen blir en norm för hur kommunen ska utvecklas, i det här fallet tätorten. Landsbygden får nöja sig med de eventuella positiva effekter som sipprar ned uppifrån (Harvey, 1989; Fredriksson, 2014). Istället för att omfördela resurser och stärka landsbygden utifrån sina egna förutsättningar blir det som

en sanning att exempelvis tillgången till service och kollektivtrafik är beroende av en viss tillväxt och befolkningsunderlag. Landsbygden sätts därmed i en beroendeställning till tätorten. Detta framställs som en självklarhet, snarare än ett aktivt val utifrån den politik som förs, och ifrågasätts därmed inte.

Analysen visar vidare att maktrelationen stad/land får stora konsekvenser för hur landsbygdsbornas vardagsliv och levnadsvillkor framställs. I översiktsplanen är det, så gott som alltid, utifrån tätortens behov som tillgången till service, kollektivtrafik och andra viktiga faktorer som rör vardagslivet diskuteras. Orden ”kollektivtrafik” och ”service” nämns inte en enda gång i kapitlet ”Landsbygdsutveckling”. I avsnittet ”Utbyggnadsområden” nämns däremot ordet service hela sjutton gånger och kollektivtrafik nämns sex gånger. Av dessa kan endast ett citat som innehåller begreppen service och kollektivtrafik kopplas till ett område utanför tätorten. Barn- och jämställdhetsperspektivet diskuteras främst i förhållande till tätorten, trots att analysen hänvisar till forskning som anser att det är aktuellt att diskutera dessa frågor även på landsbygden.

En anledning till varför landsbygdens behov tystas är att kommunen aldrig tillskriver de boende där ett epitet som grupp. Att aldrig ge ”boende på landsbygden” ett eget epitet som grupp gör att kommunen kan undvika att explicit skriva om deras behov. Behoven kan därmed tystas utan att det märks, vilket också blir konsekvensen i översiktsplanen. På detta sätt reduceras landsbygden till något visuellt snarare än något levtt.

Sammanfattningsvis är alltså det urbana tolkningsföretaget tydligt i översiktsplaneringen och får konsekvenser för hur landsbygden framställs. Dessa konsekvenser rör framför allt frågor kopplade till levnadsvillkor för de som bor på landsbygden. Analysen har även visat att sättet översiktsplanen framställer landsbygden kan få negativa ekologiska konsekvenser. Ett exempel på detta är att landsbygdens bilberoende tystas. En annan slutsats är att den utveckling som uppmuntras på landsbygden bygger mer på ett fokus på att bygga kommunens varumärke och bibehålla en statisk idé om landsbygden som en idyllisk kuliss, snarare än att utgå från platsens specifika förutsättningar och befintliga invånare.

6. Reflektion och diskussion

Nedan följer en reflektion utifrån teorin och resultatet från analysen. Målet med reflektionen är att diskutera kring framställningen av landsbygden i översiktsplanering samt att bredda perspektivet och ge nya infallsvinklar.

6.1 Översiktsplanen som dokument

Att förstå och analysera innehållet i en översiktsplan innebär att det krävs en förståelse för översiktsplanens komplexitet som dokument. Analysen av Svedalas översiktsplan visar att landsbygden framställs baserat på rådande diskurser, och ofta utifrån idéer byggda på en statiskt bild av landsbygden som idyll, snarare än utifrån de som lever på landsbygden och deras behov. Även om jag endast analyserat en kommuns översiktsplan visar resultatet från analysen en tendens i samhället som inte är unikt för Svedala. Detta beror delvis på hur starkt inbäddade idéer som rör landsbygden är i vårt språk, vårt medvetande och vår kultur. Översiktsplanen är dessutom ett dokument som enligt lag måste ta hänsyn till andra rådande dokument och riktlinjer, som i sin tur är påverkade av diskurser som rör landsbygden. För att förstå landsbygdens framställning i översiktsplanering är det intressant att titta på vad lagen säger att en översiktsplan skall innehålla. Nästa steg hade varit att vidare undersöka hur detta tolkas av myndigheter. Länsstyrelsen och Boverket har exempelvis flera dokument med riktlinjer om översiktsplanens innehåll som i vidare studier vore intressant att analysera för att förstå hur det som sägs i riktlinjerna påverkar landsbygdens framställning i översiktsplanering.

I analysen av Svedalas översiktsplan observerades att folkhälsoaspekter så gott som uteslutande diskuterades ur ett tätortsperspektiv. Detta berodde på att aspekter som rörde folkhälsa framför allt diskuterades i samband med utvecklingsområden. I Svedala, som i de flesta andra kommuner, är de områden som definieras som utvecklingsområden tätorter som utvecklas genom förtätning. När landsbygden diskuterades i översiktsplanen handlade det framför allt om vilken typ av funktioner, kopplade till näringsliv och rekreation, som skulle uppmuntras inom den. Finns det något i lagen och i myndighetstexter som uppmuntrar denna framställning?

Enligt lagen skall det i översiktsplanen framgå hur kommunen tänker ta hänsyn till nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling (PBL kap. 5 § 4) samt hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder (PBL kap. 5 § 5). Länsstyrelsen släppte 2009 en rapport med titeln ”Landskapet som mål och medel” där författarna menar att översiktsplaneringen genom dess fokus på ianspråkstagande av mark för ny

bebyggelse blir starkt tätortsinriktad. Att se översiktsplanen som instrument för utvecklingsfrågor i vidare bemärkelse har, menar författarna, ännu inte fått genomslag. Att diskutera vardagslandskapet och dess inverkan på människors välbefinnande, hälsa och social och kulturell identitet diskuteras enligt författarna inte i översiktsplanering. Detta stämmer delvis överens med uppsatsens analysresultat. I Svedalas översiktsplan diskuterades vardagslandskapets inverkan på välbefinnande förvisso ingående, dock framför allt med fokus på invånarna i tätorterna. Att diskussionen kring levnadsvillkor och vardagslandskap för landsbygden inte har fått genomslag i översiktsplanen kan utifrån den diskursteoretiska modellen förklaras genom hur inbäddade diskurser som rör landsbygden är i vårt medvetande.

Fokuset på ianspråkstagande av mark för ny bebyggelse i lagen kan alltså vara en bidragande faktor till det starka tätortsfokuset i översiktsplanen. Genom att studera plan- och bygglagen och miljöbalken är det dock tydligt att det egentligen inte finns några lagliga hinder för att väva in ett bredare perspektiv på landsbygden. Ett argument för att utvidga landsbygdens framställning i översiktsplanen skulle kunna vara bristen på social hållbarhet som analysen belyser. Enligt Länsstyrelsen skall den fysiska planeringen syfta till att inga grupper skall missgynnas strukturellt. Att faktorer som rör levnadsvillkor diskuteras i stor utsträckning i tätorter men inte på landsbygden är därmed ett exempel på hur översiktsplanen brister i att redogöra för arbetet för social hållbarhet. En annan anledning är att det enligt lag skall framgå tydligt vilka konsekvenser planen leder till: *”Översiktsplanen ska utformas så att innebörden och konsekvenserna av den tydligt framgår.”* (PBL kap. 3 § 6).

Sammanfattningsvis finns det alltså en outnyttjad potential i översiktsplanen. Efter att ha genomfört analysen är min uppmuntran till kommuner att våga vidga översiktsplanens roll till att innefatta utvecklingsfrågor i vidare bemärkelse. I och med att man i framtagandet av en översiktsplan utgår från andra rådande policydokument förefaller det dessutom finnas en tendens till att översiktsplanen ”tappar bort” de platsspecifika faktorerna. Här kommer processen för översiktsplanens framställning in, där platsstudier och medborgarinflytande kan spela en viktig roll. Intervjuer och workshops med landsbygdsbor utifrån hur de upplever sitt vardagslandskap är ett sådant exempel. Om en dynamisk jordbruksekonomi eftersträvas kan även bönderna involveras för att söka en förståelse för vilken typ av utveckling som krävs, i form av fysiska strukturer, för att säkerställa att jordbruket tillåts att utvecklas samt vad som krävs för att jordbruksmark skall kunna användas mångfunktionellt, exempelvis för rekreation. Ytterligare ett förslag skulle vara att se över möjligheterna och de eventuella fördelarna med att ta fram en fördjupad översiktsplan för landsbygden.

Ur ett platsmarknadföringsperspektiv och i vår tillväxtorienterade ekonomi kan det vara lockande att skriva översiktsplanen utifrån de tilltänkta inflyttarna. Jag anser dock att det är viktigt att vara transparent med de konsekvenser denna politik innebär. Om kommunen väljer att lägga all service och kollektivtrafik i tätorterna: vad får det för konsekvenser för landsbygden

och hur är de boende där tilltänkta att förhålla sig till detta?

6.2 Benämningens politik

Rönblom (2014) nämner i sin slutsats något hon kallar för benämningens politik. Inom genusforskningen, menar Rönblom, finns en diskussion kring ”den feministiska paradoxen”. Detta innebär att man genom att benämna kvinnors underordnade position samtidigt riskerar att reproducera den. Detsamma gäller när man benämner landsbygden som underordnad staden. Rönblom menar dock att det är svårt att förändra en maktordning om den inte får synliggöras och benämnas. Enligt Rönblom är det viktigt att benämna men samtidigt reflektera över vad man riskerar genom just detta benämning.

För uppsatsens egen del har jag, som författare, reflekterat över riskerna med att benämna landsbygd med just ordet landsbygd. Svedalas landsbygd har ju exempelvis speciella, platsspecifika förutsättningar i och med sin närhet till flera större städer. Analysen visar att landsbygden i översiktsplanen framställs mer utifrån en idé av landsbygden som idyll än utifrån sina egna förutsättningar. Woods (2010) föreslår att man bör använda mer neutrala ord, som ”rural” (rural) i forskningen istället för ord som ”country side” (landsbygd). Samtidigt är inte fixeringen av ett ords innebörd statisk. Som Rönblom säger är det svårt att förändra en maktordning och den inte får benämnas och synliggöras. Att använda begrepp som är starkt knutet till kulturella värderingar, som landsbygd ju är, innebär dock att det är ännu viktigare att reflektera över vad man riskerar att reproducera genom benämning.

Vad gäller benämning i översiktsplanen är det tydligt att det finns olika villkor för hur tätorten respektive landsbygden framställs. Tätorten tillskrivs potential och omnämns som ofreflekterat positiv. Landsbygden å andra sidan framställs som något i behov av förändring och utveckling. Utvecklingen på landsbygden är i sin tur i flera fall knutet till problem som bevarande och låg befolkningstäthet, trots att det är denna utveckling som samtidigt uppmuntras. Den potential som finns på landsbygden omnämns ofta i relation till hinder och problem, medan utvecklingen i tätorten framstår å andra sidan som enkel och självklar. Ett exempel på detta är hur rekreation ur ett tätortsperspektiv av kommunen benämns som viktigt. Därmed diskuteras också tätortens tillgång på rekreation ur flera olika aspekter rörande folkhälsa, barnperspektiv, tillgång till landsbygden för rekreation samt tillgången till bra parker i tätorter. Ur ett landsbygdsperspektiv nämns det endast på ett ställe att det vore ”önskvärt” med vägar ut i landskapet. Däremot är det i detta sammanhang inte alls lika tydligt varför det vore önskvärt och för vem.

En annan central observation är att översiktsplanen aldrig benämner landsbyggsbor som grupp. Grupper som benämns är exempelvis turister och tätortsbor. I och med att turister och tätortsbor får ett epitet som grupp kan kommunen benämna deras behov av allt från rekreation till handikappsanpassning så väl som tillgång till kollektivtrafik och service. Att inte aktivt benämna

de boende på landsbygden leder till ett tystande av deras behov av ett fungerande vardagslandskap. Detta trots att det finns forskning som styrker att dessa faktorer är högst relevanta att diskutera ur ett landsbygdsperspektiv (exempelvis jämställdhetsfrågan, barnperspektivet samt tillgången på rekreation och kollektivtrafik. Se punkt 5.3 (Levnadsvillkor).

Vidare är det intressant att reflektera kring hur de politiska valen neutraliseras i översiktsplanen. Att ett tillräckligt stort befolkningsunderlag erfordras för att tillgodose service och kollektivtrafik framstår exempelvis som en objektiv sanning snarare än en konsekvensen av den politik som förs. Här är det återigen viktigt att vara transparent med att tydliggöra vilka antaganden och värderingar den utveckling kommunen förespråkar bygger på, exempelvis genom att föra en diskussion kring konsekvenser och kring vad som väljs bort och varför.

6.3 Stad och land - en dikotomi i upplösning?

Landsbygden reduceras i översiktsplanen till att mer eller mindre likställas med natur- och kulturvärden. I vissa avseenden är kommunen duktiga på att lyfta upp landsbygdens kvalitéer. Men i det stora hela har jag som läsare lämnats med en känsla av att landsbygden framför allt finns till på stadens villkor. Stad och land tenderar att polariseras istället för att belysa flödet och relationen däremellan i både en lokal och en global kontext. Detta får konsekvenser som jag redogjort för i analysen.

Enligt Jonasson (2010) är de relationer som uppstår mellan periferi och centra i såväl planeringsprocesser som i marknadsföringsprocesser inte omöjliga att förändra. Jonasson menar att det finns alla möjligheter att stärka perifera platser, t ex genom att medvetet allokera resurser vilket i sin tur förstärker de mentala och sociala rum som i sin tur reproducerar bilder av dessa platser i form av mentala rum. Genom att göra detta menar Jonasson att de självrefererande systemen kan brytas genom att göra tvärtom jämfört med vad man gör idag. Även om jag är enig med Jonasson är dock frågan detta räcker som lösning, eller om det krävs mer än så för att bryta den maktobalans som råder inom dikotomin stad och land?

I grund och botten är det ju just den invanda föreställningen om stad och land som dikotomi som ligger till grund för hela landsbygdens framställning. I analysen har jag påvisat konsekvenser av dikotomin för landsbygdens framställning och problematiserat maktrelationen mellan stad och land, samt visat hur Svedalas översiktsplan bidrar till att reproducera och befästa denna dikotomi. Detta utan att kanske egentligen fokusera på att ifrågasätta dikotomin i sig. Anledningen är att uppsatsens syfte och frågeställning har varit att studera framställningen och representation som följd av dikotomin, snarare än att egentligen ifrågasätta dikotomin som sådan.

De strategier som jag lyft upp som viktiga vad gäller framställning av landsbygden har varit att

framställa landsbygdsbor och tätortsbor på lika villkor, vidga begreppet utveckling i översiktsplanen till att behandla mer än bara utvecklingsområden (tätorter), att se landsbygden som något levtt snarare än visuellt, vidga synen på utbytet mellan stad och land, samt slutligen att lyfta upp aspekter av landsbygden som inte ryms inom idén om landsbygden som idyll. Självklart kan alla dessa faktorer påverka synen på landsbygden och i någon mån bidra till att gå bortom den stränga uppdelningen mellan stad och land. Men en diskussion kan också föras om vad målet med detta är. Var är det man vill nå med detta vidgade synsätt, utöver en geografisk jämlikhet där stad och land framställs på samma villkor? Borde dikotomin stad/land istället upplösas och vad skulle det innebära?

Frågorna ovan är alldeles för komplexa för att besvara i detta avsnitt, men kan ses som en reflektion. Kanske är det, som Rönnblom säger, viktigt att benämna landsbygdens underordnad för att en maktordning är svår att förändra om den inte synliggörs. Samtidigt förefaller uppdelningen mellan stad och land en så rumsligt påverkad diskurs att den knappt går att nå utan att också studera rummet. Man kan säga att uppsatsen inte lyckats gå bortom dikotomin stad/land och att nästa steg vore att arbeta vidare med att ifrågasätta dikotomin som sådan och undersöka alternativa strategier för planeringen i och med detta.

Dikotomin stad/land är central i översiktsplanen då hela kommunens varumärke bygger på just denna. Visionen om ”Den lilla staden på landet”, där staden utvecklas men landsbygden hålls kvar i en traditionell roll för att tillgodose staden med rekreativa kvalitéer, befäster dikotomin stad och land i sig självt. Men är denna polarisering egentligen fördelaktig för att nå visionen? Är stadsmässighet i tätorten, med en rekreativ landsbygd med upplevelser som kontrast utanför denna, den ”rätta” rumsliga strategin för att nå kommunens vision? Man skulle exempelvis kunna ifrågasätta logiken i att visionen ”en stad på landet” går ut på att urbanisera och skapa stadsmässighet och att låta landsbygden vara en kuliss i bakgrunden. Visionen utifrån det som framställs idag blir snarare ”en stad *och* en landsbygd” än det kommunen vill uppnå, ”en stad på landet”. Här är det också relevant att ifrågasätta varför Svedala ofta pratar om ”staden på landet” med stad i singular. Detta förstärker ytterligare ett tätortfokus då Svedalas tätort, som förefaller vara den stad som åsyftas i visionen, blir norm.

Det hade varit intressant att vidare studera projekt som sker i utbyggnaden av Svedala, Klågerup och Bara och hur dessa förhåller sig till landsbygden. Exempelvis hade man kunnat studera hur de diskurser som uppdragats i analysen går igen i dessa projekt, tillsammans med en diskussion om hur de bidrar till att befästa och reproducera dikotomin som sådan. I Bara Väster bygger kommunen nu bland annat ut villor på jordbruksmark med höga natur- och kulturvärden. Hur hög är då egentligen efterlevnaden på det kommunen skriver om att bevara jordbruksmark? För tätortens utvecklings skull blir det helt plötsligt ”okej” att ta jordbruksmark i anspråk. Om denna avvägning nu ändå görs, hur skall man då bygga? Finns det en potential i mötet mellan stad och land när man bygger ut tätorterna som kan utnyttjas? Och isåfall hur? Vad händer med tätortens

gränser och hierarkier när det som tidigare varit landsbygd blir tätort?

En annan viktig fråga är att diskutera mångfunktionalitet och komplexitet på landsbygden, både i framställningen av den och i det man faktiskt bygger och planerar. Jag tycker Svedalas översiktsplan till viss del lyckas ge en bild av landsbygdens diversitet. Kommunen nämner potentialen i jordbruket för energiproduktion, att folk flyttar ut till landsbygden från stan och pendlar, att man vill bevara biologisk mångfald, att landsbygden är en plats för upplevelser m.m. Samtidigt har kommunen väldigt få strategier för hur det ska gå till. De strategier som nämns rör framför allt sådant som syftar till att stärka Svedalas varumärke och locka folk till tätorterna, och det som sagts om landsbygdens diversitet blir bara ”tomma ord”. Detta kan möjligtvis härledas till översiktsplanens roll som marknadsföringsdokument. Som uppsatsen visar i punkt 5.2 bygger platsmarknadsföringen på enkelhet och tydlighet. Platsmarknadsföring innebär att kommunen tvingas likforma, reducera och förenkla bilden av platser. Det är möjligt att diskursen av landsbygd som idyll och natur utan mänsklig påverkan gör landsbygden extra ”känslig” för platsmarknadsföringens negativa konsekvenser. Precis som Harvey (1996) skriver har diskurser en förmåga att styra vårt sätt att tänka. Vi reflekterar inte nödvändigtvis över den rumsliga ordningen i vår vardag eftersom de följer rutiner vi inte funderat över. Det blir till slut en ”sanning”. Varumärkesbyggande försvåras av platserns komplexitet. Att planera landskap är dock komplext, och måste få vara det.

Rapporten ”Landskapets mål och medel” av Ole Reiter i samarbete med Länsstyrelsen från 2003 lyfter upp landskapet som landsbygdens främsta resurs. Reiter menar att det krävs en större förståelse för de egenskaper och drivkrafter som formar landskapet. Reiter menar vidare att det är inte givet att all stadsnära jordbruksmark måste bevaras enbart för jordbruksproduktion: produktion och konsumtion av det stadsnära jordbrukslandskapet är möjligt att kombinera. Om även konsumtionen lyfts fram kan ett mångfunktionellt landskap gynnas, och värdet av marken utnyttjas på ett optimalt sätt. Kanske är en förståelse för landskapets logik och komplexitet något som borde få större utrymme i översiktsplanen.

6.4 Framställning och representation

Denna uppsats har fokuserat på att analysera representation och framställning av landsbygden. Detta är relevant då diskurser och språk i sin tur påverkar hur vi utformar rummet. Det som skrivs i en översiktsplan skall dessutom vara vägledande för allt som byggs i kommunen.

Landskapsarkitekter och stadsplanerare jobbar ofta i en strategisk, övergripande skala. Uppgiften att ta fram en översiktsplan kan landa på en konsults bord utan någon som helst tidigare koppling till kommunen i fråga. Detta ställer höga krav på den som skall producera en översiktsplan. Kanske kan detta vara en bidragande faktor till att det saknas ett platsspecifikt perspektiv på landsbygden och att mycket av det som skrivs är generellt och bygger på invanda idéer om vad

landsbygd "bör" vara. Här tror jag att det är viktigt att kommunen som beställare är tydlig med att man har en ambition att inkludera stad/land på lika villkor samt att man som kommun tillhandahåller underlag för att underlätta detta.

Jag skulle vilja påstå att den generella och diskursivt styrda framställningen av landsbygden är hämmande för Svedalas utveckling och missar mycket av den potential som finns. Särskilt tydligt blir det när uppsatsens analys jämförs med Rönnbloms rapport från 2014. Många av de policydokument som Rönnblom studerat rör en typ av landsbygd som avbefolkas och som refereras till som glesbygd. Ändå liknar retoriken kring denna typ av landsbygd i många fall den i Svedalas översiktsplan. Detta anser jag vara ett konkret exempel på att kommunen snarare utgår från invanda idéer om vad landsbygden är än utifrån de specifika förutsättningarna som finns på platsen.

Utifrån resultatet i analysen har jag nedan sammanställt ett antal punkter med exempel på hur landsbygden hade kunnat framställas. Målet med dessa exempel är inte att ge en komplett lösning på hur landsbygden bör framställas. Förhoppningen är snarare att lyfta frågan och börja undersöka vägar att framställa stad och land på lika villkor, samt att komplettera den snäva bilden av landsbygd och belysa det ur ett mer platsspecifikt perspektiv. Förslagen utgår från en idé om att framställa stad och land på lika villkor, och tar avstamp i en jämförelse mellan det som skrivs om landsbygdsbor i översiktsplanen och det som skrivs om tätortsbor.

De aspekter som uppdagades i analysen gällande pendling, kollektivtrafik och service rörde framför allt att tillgången till kollektivtrafik och service tystades för de boende på landsbygden. Detta kunde ofta härledas till ett resonemang om att befolkningsunderlaget är för litet för att tillgodose dessa kvalitéer. En annan anledning var att landsbygdsbor som specifik grupp sällan diskuterades, och därmed inte heller kunde tillskrivas behov i samma utsträckning.

Översiktsplanen lyfter upp vikten av att ha nära till en busshållplats. 1 km innebär en 10 minuters promenad, 2 km innebär att man kan ta sig till busshållplatsen snabbt med cykel. Ett sätt att komplettera framställningen gällande detta hade varit att visa landsbygdens tillgång till kollektivtrafik. Vilka område har 1-2 kilometer till en busshållplats? Var brister det och hur skall kommunen förhålla sig till det? Sådan information hade varit relativt enkel att framställa i program som GIS. Det är möjligt att det inte ens finns brister och att det visar sig att alla boende på landsbygden har en busshållplats inom en 2 kilometers radie. Isåfall skulle det resultatet bara vara positivt att visa upp och stärka kommunens vision om att man vill ha en levande landsbygd.

Ytterligare ett sätt att komplettera kollektivtrafikaspekten hade varit att tydligare lyfta upp att många som bor på landsbygden faktiskt pendlar till arbeten i andra, närliggande städer. Detta omnämns förvisso på ett ställe i översiktsplanen, men att utveckla det vidare skulle kunna få positiva konsekvenser för Svedala. Att diskutera att de som bor på landsbygden i många fall

lever ett väldigt "urbant" liv (så till vida att man jobbar, handlar osv i staden) kan bidra till att komplettera bilden av landsbygden.

Ett tydligare fokus på detta skulle vidare kunna leda till en diskussion om eventuella pendlarparkeringar som en lösning för hur boende utanför tätorten skulle kunna ta del av kollektivtrafiken i större utsträckning. Denna aspekt hade kunnat lyftas i Svedalas översiktsplan men hade även kunnat vara intressant för stora städer som Malmö och Lund att undersöka vidare. Hur mycket av biltrafiken kommer in till stan från omkringliggande landsbygd som tar bilen till följd av bristande kollektivtrafik i närheten? Var skulle denna biltrafik kunna fångas upp i form av pendlarparkeringar och var finns befintliga pendlarparkeringar?

En god kollektivtrafik lyfts upp som en förutsättning att ge turister och besökare tillgång till landsbygden. Deras intresse skulle eventuellt kunna samverka med landsbygdsbornas behov för att skapa bättre ekonomisk underlag för att tillhandahålla kollektivtrafik.

Cykelvägnätet redogörs utförligt i översiktsplanen vilket är positivt. Här nämner kommunen även pendling till närheten till närliggande kommuner såsom Malmö och Staffanstorps. Rubrikerna som finns med är dock endast Bara, Klågerup och Svedala. Möjligtvis hade kommunen kunnat förtydliga möjligheterna för cykling som ett transportmedel för landsbygdsbefolkningen även här för att tydligare inkludera denna grupp. I cykeln som transportmedel tror jag det finns en enorm potential, både för rekreation och pendling. Intresset för motionscyklning kan samverka med cykeln som pendlingstransport. I media finns en rörelse där landsbygdsbor landet över engagerar sig för bättre cykelvägar under hashtagen #helasverigecyklar.

På samma sätt är det viktigt att inkludera områden utanför tätorten gällande tillgången till service. Vad finns det för alternativ för den som inte kan ta bilen till närmsta tätort för att gå till läkaren? Hur ser det ut med sjuktransport och skoltransport? Finns servicetaxi för äldre? Åter igen är det viktigt att vara tydlig med hur det är tänkt att landsbygden ska förhålla sig till tätorten och den service som finns där. Skolor och liknande service som ligger utanför tätorten kan lyftas tydligare. I Skabersjö finns exempelvis en populär uteskola med väl tilltagen utemiljö som lockar såväl Svedala- som Malmöbor.

Att inkludera faktorerna ovan gör att det Svedalas översiktsplan skriver om att behålla landsbygden levande och låta den utvecklas på sina egna villkor kan tas på större allvar. I nuläget råder det, utifrån det som framställs i översiktsplanen, en obalans i översiktsplanen i vad kommunen vill ha ut av landsbygden jämfört med vad den förses med. ujo

Jag vill återigen påpeka att det bor lika många invånare på Svedalas landsbygd som i hela en av Svedalas tätorter. Om landsbygdsbor förpassas till att ta bilen kommer detta rimligtvis få

negativa ekologiska konsekvenser. Detta är ännu en anledning att redogöra tydligare för hur landsbygdsborna är tänkta att förhålla sig till kollektivtrafiken för att verkligen på visa att man har en strategi för detta.

Översiktsplanen målar upp en bild av landsbygden som mycket mer homogen än staden. Detta förstärks genom att tätortsbor diskuteras utifrån väldigt många fler perspektiv än landsbygdsborna. I tätorten diskuteras barnperspektiv, vikten av kollektivtrafik, rekreation utifrån ett forskningsperspektiv, tillgång till god service osv.

Översiktsplanen visar en strävan att bevara landsbygden levande trots att kommunen inte exploaterar där. Landsbygden skall bevaras och inom detta får den finnas till så att fler kan ta del av den för turism, rekreation och upplevelser. När jordbruket centraliseras ser kommunen positivt på att folk flyttar in i gårdar från städer och bidrar till att bevara kulturmiljön i byarna. Samtidigt nämner kommunen inte vilka förutsättningar som krävs för detta. Ingenstans nämner kommunen exempelvis att det eventuellt krävs en omfördelning mellan stad och land, eller hur kommunen ska tillgodose grundläggande faktorer för att tillhandahålla ett hållbart vardagslandskap för de som bor och verkar på landsbygden. Att inte exploatera på landsbygden är alltså inte nödvändigtvis fel, däremot är det viktigt att ha en transparens i vilka konsekvenser detta får.

Ett enkelt sätt att förändra detta är att ge landsbygdsbor ett eget epitetsnamn som grupp i översiktsplanen, som kommunen gör med tätortsbor. I framtagandet av en översiktsplan kan man helt enkelt ifrågasätta, eller vidga, vilken målgrupp översiktsplanen är tänkt att vända sig till. Som jag visat i punkt 5.3 finns det forskning som visar att det är relevant att lyfta upp tillgång till rekreation, jämställdhetsperspektiv samt barnperspektiv för boende på landsbygden. Punkten landsbygdsutveckling kan kompletteras med att även redogöra för en strategi för folkhälsofrågor på landsbygden. Landsbygdsperspektivet kan integreras och framställas på samma sätt som tätorterna gör, trots att det inte räknas till ett utvecklingsområde.

Bristen på kollektivtrafik på landsbygden skulle exempelvis kunna problematiseras även ur ett jämställdhetsperspektiv. Vad gäller barnperspektivet hade man kunnat diskutera barn på landsbygdens tillgång till kultur, fritid, närrekreation och lek.

I analysen uppdagades en viss individualisering på landsbygden, där näringslivet blir centralt för att landsbygden skall fungera. Velfärd kan inte diskuteras förrän tillväxt säkras. Men då landsbygden aktivt inte exploateras blir detta svårt för landsbygden att leva upp till. Man bör därför diskutera vad det egentligen krävs för förutsättningar för att landsbygden skall fungera på det sätt man vill och fortsätta vara levande. Tillgången till ett fungerande vardagslandskap och grundläggande folkhälsoaspekter kan vara ett exempel på en sådan förutsättning.

Vidare utgår bevarandefrågan ofta utifrån ett uppifrånperspektiv i fråga om exempelvis riksintressen. Här hade man tydligare kunnat integrera detta i landsbygden som plats. Detta kan också vara en fråga för processen och underlaget som finns för att ta fram översiktsplanen. Hur relateras bevarandet till brukarna och de boende? Hur kan kommunen underlätta för den typ av företag man uppmuntrar? Vilka lokala aktörer involveras? Hur kan kommunen tillvarata de boendes perspektiv?

Vad gäller valet av bilder tror jag också att det finns en stor potential i att lyfta fram aspekter som visar diversitet och komplexitet på landsbygden, snarare än att bara lyfta fram de visuellt vackra och idylliska sidorna som bidrar till en statisk bild av landsbygden som idyll. Att lyfta fram landsbygdspendling, barn på landsbygden, kultur på landsbygden samt jordbruk ur ett "ickeidylliskt" perspektiv kan vara exempel på bilder som bidrar till en vidgad bild av landsbygden.

I Svedalas översiktsplan tystar kommunen ofta konsekvenser av den politik man för. Att staden utvecklas och landsbygden bevaras blir en sanning snarare än en aktivt val. Enligt Boverket skall kommunen bedöma konsekvenser av olika alternativ och det ska vara lätt att förstå planens innebörd och konsekvenser. Detta går inte alltid ihop med översiktsplanen som marknadsföringsdokument, där enkelhet och tydlighet och att ge en enad positiv bild är det viktigaste. Jag anser att Svedalas översiktsplan brister i detta avseende. Översiktsplanens konsekvenskapitel lyfter i stort sätt endast upp fåkärnighetens fördelar, trots att all den mark som exploateras i tätorten kommer vara på jordbruksmark. Det som lyfts upp som fördelarna är att kommunen, genom en fåkärnig strategi, kan bevara natur- och kulturmiljöer och få större tillväxt i tätorterna. Retoriken som förs i konsekvenskapitlet neutraliserar valet om fåkärnighet så det framstår som självklart. Ingenstans diskuteras det hur landsbygsbefolkningen är tänkta att förhålla sig till denna utveckling och hur folkhälsoaspekter, service och kollektivtrafik skall tillhandahållas de områden som inte har en tillräckligt stor befolkningstillväxt.

Metoden denna uppsats använt sig av har visat sig vara användbar för att avtäcka de element av översiktsplanen som till synes är neutrala och därmed kan vara svåra att upptäcka. Att använda diskursanalys som instrument i framtagandet av översiktsplanen kan dock vara tidskrävande. Att jämföra vilka aspekter som redogörs för tätorten jämfört med landsbygden går snabbt och har även det visat sig vara effektivt för att peka på svagheter i översiktsplanen.

7. Avslutning

7.1 Avslutande slutsats

Uppsatsen har visat att landsbygdens framställning i Svedalas översiktsplan reproducerar en idé om landsbygden som underordnad staden. Landsbygden framställs baserat på rådande diskurser, och ofta utifrån idéer byggda på en statiskt bild av landsbygden som idyll, snarare än utifrån de som lever på landsbygden och deras behov. Resultatet visar att stad och land polariseras snarare än att belysa flödet och relationen däremellan. Ur ett tätortsperspektiv nämner kommunen vikten av god kollektivtrafik, service, rekreation och folkhälsa. Landsbygdsbor benämns inte som grupp vilket leder till ett tystande av deras behov av ett fungerande vardagslandskap.

Översiktsplanen ger vidare en bild av att det är en självklarhet att bygga fåkärnigt och stärka tätorterna. Det framstår även som en sanning att ett tillräckligt stort befolkningsunderlag erfordras för att tillgodose service och kollektivtrafik. Det finns en paradox i att kommunen samtidigt aktivt vill bevara landsbygden. Det kommer alltså, enligt kommunens logik, aldrig finnas ett tillräckligt stort befolkningsunderlag på landsbygden för att tillgodose den med service och kollektivtrafik. Dessa politiska val neutraliseras i översiktsplanen och framstår som objektiva sanningar snarare än aktiva val. De konsekvenser som följer av dessa val diskuteras därmed inte.

De strategier som jag lyft upp som viktiga vad gäller framställning av landsbygden har varit att framställa landsbygdsbor och tätortsbör på lika villkor, vidga begreppet utveckling i översiktsplanen till att behandla mer än bara utvecklingsområden (tätorter), att se landsbygden som något levande snarare än visuellt, vidga synen på utbytet mellan stad och land, samt slutligen att lyfta upp aspekter av landsbygden som inte ryms inom idén om landsbygden som idyll.

När översiktsplanen skummades igenom första gången tyckte jag att den såg ”bra” ut. Vid första anblick märkte jag inte av någon maktobalans mellan stad och land. Först när översiktsplanen kopplades till forskning och argumentationen sattes i en annan kontext kunde rådande ideal och diskurser som översiktsplanen påverkades av urskiljas. Detta visar styrkan av diskurserna och hur inbäddade de är i vårt medvetande.

Om diskurser aldrig synliggörs och en diskussion kring dessa inte förs och ifrågasätts kommer översiktsplanen fortsätta reproducera mening som i sin tur får rumsliga konsekvenser. Uppsatsen har föreslagit en vidgad innebörd av begreppet utveckling i översiktsplanen, där landsbygden inkluderas utifrån sina förutsättningar snarare än utifrån ett perspektiv där staden är norm. Översiktsplanen bör vidare ha en större transparens i vilka antaganden och värderingar den utveckling kommunen förespråkar tar avstamp i, samt en diskussion kring det som väljs bort och varför. Det är först när denna diskussion börjar föras som landsbygdens framställning också kan förändras. En översiktsplan speglar inte bara rådande ideal och normer utan reproducerar

samtidigt dessa och spelar en viktig roll i formandet av det faktiska rummet.

7.2 Kritisk reflektion

Översiktsplanen är ett dokument som är starkt påverkat av andra rådande lagar och riktlinjer. Relationen mellan dessa och det som skrivs i Svedalas översiktsplan är inte alltid redogjorda för i uppsatsen, vilket gör att det är viktigt att poängtera att den kritik som framförs inte är riktad mot Svedala utan mot diskurser som genomsyrar hela samhället. Ett exempel på en sådan aspekt är avståndet mellan hästgårdar och bebyggelse. Detta förklaras i uppsatsens analys som ett sätt att hålla de aspekter som anses ”störande” och därmed inte passar in i bilden av landsbygden som idyll på avstånd från tätorten. I själva verket har Svedala baserat dessa avstånd utifrån Länsstyrelsens rekommendationer om avstånd mellan hästar och bostäder. Jag anser dock att detta samtidigt belyser en av styrkorna med att använda sig av ett diskursteoretiskt perspektiv. Genom diskursteori kan man närma sig de dolda strukturer som styr människors ageranden och som annars hade varit svåra att upptäcka.

I och med att uppsatsen studerat representation gör den heller inte anspråk på att analysera hur Svedala egentligen jobbar med landsbygdsfrågor i andra sammanhang. Uppsatsen kan läsas utifrån ett perspektiv om vad en översiktsplan bör innehålla för att framställa landsbygden på samma villkor som staden. Det är insikten om att översiktsplanen bidrar till att reproducera mening som i sin tur får rumsliga konsekvenser som gör detta relevant.

En problematik är att uppsatsen, genom dess benämning av ordet landsbygd, klumpar ihop alla olika delar av Svedala kommun som ligger utanför tätorter. Detta bidrar i sig till en viss homogenitet. Det är därför viktigt att komma ihåg att alla dessa områden har olika förutsättningar.

Forskningen som använts som underlag i litteraturstudien bygger på ett anglosaxiskt perspektiv (då mycket forskning som använts är engelsk) och saknar ett svenskt, historiskt perspektiv. En kritik mot uppsatsen är att förhållanden i Sverige och England inte varit desamma historiskt och att svensk forskning borde använts som underlag i större utsträckning.

En annan aspekt är att översiktsplanen som analyserats i denna uppsats är sex år gammal. Även om det är möjligt att diskursen och diskussionen kring landsbygd förändrats sedan dess är det det som skrivs i översiktsplanen en konsekvens av decennier av planering med ett urbant fokus. De strukturer som omgärdar landsbygden förefaller därför vara tröga att förändra och gör att det som står i Svedalas översiktsplan antagligen fortfarande är relevant att studera.

7.3 Förslag till vidare forskning

I och med att översiktsplanen är starkt påverkat av rådande lagar och riktlinjer hade det varit intressant att göra liknande diskursanalyser på dessa dokument. Länsstyrelsen och Boverket har exempelvis flera dokument med riktlinjer om översiktsplanens innehåll som i vidare studier vore intressant att analysera för att förstå hur det som sägs i riktlinjerna påverkar landsbygdens framställning i översiktsplanering.

Ännu ett steg hade varit att genom platsstudier i kombination med dokumentstudier undersöka de projekt som sker i utbyggnaden av tätorter på jordbruksmark. Exempelvis hade man kunnat studera hur de diskurser som uppdagats i analysen går igen i dessa projekt, tillsammans med en diskussion om hur de bidrar till att befästa och reproducera dikotomin som sådan. Finns det en potential i mötet mellan stad och land när man bygger ut tätorterna som kan utnyttjas? Och vad händer med tätortens gränser och hierarkier när det som tidigare varit landsbygd blir tätort?

8. Referenser

Tryckta källor

Abram, S. (2003). *The rural gaze*. Country visions, 31-50.

Amcoff, Jan. (2008) 'Vad händer med landsbygdens befolkning?' in Johansson, B. Ska hela Sverige leva?, Stockholm: Formas Fokuserar.

Bell, D. (2006). *Variations on the rural idyll*. Handbook of rural studies, 149-160.

Cloke, P. J. (2003). *Country visions*. Pearson Education.

Cronon, W. (2009). *Nature's metropolis: Chicago and the Great West*. WW Norton & Company.

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., & Wängnerud, L. (2007). *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Norstedts juridik.

Fredriksson, J. (2014). *Konstruktioner av en stadskärna: Den postindustriella stadens rumsliga maktrelationer*. Doctoral dissertation, Chalmers University of Technology.

Halfacree, K. (2006). *Rural space: constructing a three-fold architecture*. Handbook of rural studies, 44-62.

Hall, Stuart (red.) (1997). *Representation: cultural representations and signifying practices*. London: Sage

Harvey, D., & Braun, B. (1996). *Justice, nature and the geography of difference*. Oxford: Blackwell.

Harvey, D. (1989). From managerialism to entrepreneurialism: the transformation in urban governance in late capitalism. *Geografiska Annaler. Series B. Human Geography*, 3-17.

Harvey, D. (2009). *Den globala kapitalismens rum: På väg mot en teori om ojämna geografisk utveckling*. Tankekraft förlag.

Jonasson, M. (2010). *Marknadsföring och planering av en attraktiv landsbygd*. In GPMS, Göteborg Public Management Seminar, november 2009 (pp. 5-18). University of Gothenburg.

- Kärrbäck, A. (2014). *Diskursiva hierarkier i den regionala utvecklingen. En diskursanalys av maktordningen mellan stad och landsbygd i sex svenska regionala utvecklingsstrategier*, Uppsats Samhällsplanerarprogrammet, Stockholms universitet.
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space* (Vol. 142). Blackwell: Oxford.
- Massey, D. (2004). *For space*. London: SAGE.
- Mitchell, D. (2008). New axioms for reading the landscape: paying attention to political economy and social justice. In *Political economies of landscape change* (pp. 29-50). Springer Netherlands.
- Olwig, K. R. (2004). "This is not a landscape": circulating reference and land shaping. In *European rural landscapes: persistence and change in a globalising environment* (pp. 41-65). Springer Netherlands.
- Qviström, M. (2013). *Searching for an open future: planning history as a means of peri-urban landscape analysis*. Journal of Environmental Planning and Management, 56(10), 1549-1569.
- Qviström, M. (2015). *Putting accessibility in place: A relational reading of accessibility in policies for transit-oriented development*. Geoforum, 58, pp. 166-173.
- Reiter, O. (2003). 'Landskapet som mål och medel' i Skåne i utveckling 2009:3, Lässtyrelsen i Skåne
- Tunström, M. (2009). *På spaning efter den goda staden: om konstruktioner av ideal och problem i svensk stadsbyggnadssdiskussion*. Örebro universitet.
- Rönblom, M. (2014). *Ett urbant tolkningsföretäde? En studie av hur landsbygd skapas i nationell policy*. Umeå centrum för genusstudier, Umeå universitet.
- Scott, A., Gilbert, A., & Gelan, A. (2007). *The Urban-Rural Divide: Myth or Reality?*. Aberdeen, Scotland: Macaulay Institute.
- Winther Jørgensen, M., & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Studentlitteratur.
- Woods, M. (2010). *Rural*. New York: Routledge.

Föreläsningar

Stenseke, M. (2014-10-16) *En uppdaterad bild av relationen land - stad: en dichotomy i upplösning?* Reväst seminarium, Högskolan i Väst

Elektroniska källor

Boverket (2014) *Översiktsplanering - för en långsiktigt bra helhet*. Tillgänglig via: <http://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/kommunal-planering/oversiktsplanering/> (hämtad 170216)

Länstyrelsen (2014) *Socialt hållbar utveckling*. Tillgänglig via: <http://www.lansstyrelsen.se/vastragotaland/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/broschyrer-foldrar/sochallbarutv.pdf> (hämtad 170216)

Svedala kommun (2010) *Svedalas översiktsplan*. Tillgänglig via: http://www.svedala.se/miljo_boende_och_trafik/samhallsplanering/oversiktsplaner/oversiktsplan_2010/#gsc.tab=0

Statens folkhälsoinstitut (2011) *Den byggda miljöns betydelse för fysisk aktivitet i glesbygd*. Tillgänglig via: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/pagefiles/12713/R-2011-28-Den-byggda-miljons-betydelse--fysisk-aktivitet-glesbygd.pdf>

Övriga källor

Intervju med Fredrik Claussön, genomförd 2016-04-05

Figurer

Fotografierna från Svedalas översiktsplan används med godkännande av kommunen och kan vara upphovsrättsskyddade.